

INTERNATIONALE PROJECTEN ZONDER BEPERKINGEN

Gids voor inclusieve projecten voor jongeren met een beperking

Strategic
Partnership
for Inclusion

Erasmus+
Enriching lives, opening minds.

Gepubliceerd in november 2021 door het

Strategic Partnership for Inclusion

www.salto-youth.net/spinclusion/

Vertaald in 2025 door JINT onder coördinatie van Kevin Verborgt,
Marjolein Vandenbroucke en Emma Van Ooteghem

Auteur: Elżbieta Kosek

Met de bijdrage van

Güler Koca, deskundige op het gebied van inclusie en rechten van minderheden

Karina Chupina, trainer en expert op het gebied van beperkingen,
jeugd en diversiteit & inclusie

Lauri Heikkinen, alumnus Europees vrijwilligerswerk en de leden van het onderdeel
'Health & Disabilities' van het Strategic Partnership for Inclusion

Coördinatie:

Hanna Schüßler (JUGEND für Europa) en Tony Geudens (SALTO Inclusion & Diversity)

Lay-out: Adrienne Rusch | dieprojektoren.de

Illustraties: Stardust

Dit document weerspiegelt niet noodzakelijkerwijs de officiële standpunten van de
Europese Commissie of de organisaties die aan de publicatie hebben bijgedragen.

Gefinancierd door:

EUROPEAN UNION

Het Strategic Partnership for Inclusion (SPI)

Deze gids over inclusieve Europese jongerenprojecten voor jongeren met een beperking is ontwikkeld vanuit de samenwerking 'Health & Disabilities' binnen het **➤ Strategic Partnership for Inclusion (SPI)**. SPI is een langdurige strategische samenwerking tussen 24 Nationale Agentschappen van Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps en 4 SALTO-centra. De coördinatie ligt bij het **➤ SALTO Inclusion & Diversity Resource Centre**.

Het belangrijkste doel: meer jongeren in een maatschappelijk kwetsbare situatie laten deelnemen aan de programma's Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps.

Om dit te bereiken, zal SPI:

- organisaties betrekken die actief zijn rond deze thema's, om meer internationale spelers aan boord te krijgen
- vormingen en netwerkmogelijkheden ontwikkelen en aanbieden aan organisaties en internationale samenwerkingen ondersteunen
- kennis en goede praktijkvoorbeelden delen om de kwaliteit van inclusieve jongerenprojecten te versterken
- het bewustzijn vergroten over de noden en het potentieel van jongeren in kwetsbare situaties
- Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps promoten als tools voor inclusie en capaciteitsopbouw

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 6

Inclusie en diversiteit binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps.....	6
What's in it for you?	6

Het begrip inclusie vatten 8

Sociale inclusie	8
Inclusie van personen met een beperking	8
Beperking	9
Inclusie is een mensenrecht	10
Doelgroepen van inclusieve jongerenprojecten	10

Checklist voor inclusie van personen met een beperking 12

Planning en voorbereiding van inclusieve jongerenprojecten .. 15

Wie is er (nog) niet bij? Potentiële deelnemers identificeren	15
Drempels voor deelname	16
Betrek de jongeren	17
Wie zijn je partners?	18
Hoe zit het met jouw team?	18
Bereid je project voor	21

Jongeren met een beperking en gezondheidsproblemen bereiken 22

Pas je communicatiemateriaal aan	23
Plan een transparant selectieproces	23

Jongeren voorbereiden en hun noden beoordelen 25

Maak voorbereiding leuk.	25
Wat je moet weten over nodenanalyse	27

Waar moet je op letten bij het plannen van logistiek 28

Reisvoorbereidingen.	28
De toegankelijke locatie	29
De vrijwilligersruimte.	31
Toegankelijke accommodatie	31
Toegankelijke gemeenschappelijke ruimtes en ontspanningszones.	32
De catering.	33
En verder	33

Een inclusieve leeromgeving creëren 35

Begin met het team	35
Een uitnodigende fysieke omgeving creëren	36
Besteed aandacht aan de psychosociale omgeving	36
Zorg voor ondersteunende systemen.....	37
Groepsdynamica	38
Interactie met mensen met beperkingen en gezondheidsproblemen	39

Taal en communicatie in inclusieve projecten 40

Inclusief ontwerp van het leerproces..... 43

Het programma van een inclusief jongerenproject	43
Methodes in inclusieve jongerenprojecten	46
De laatste fase van een inclusief project	47

Een risicoanalyse-plan ontwikkelen 49

Risicoanalyse – de jongeren	49
Risicoanalyse – het team	51

Follow-up..... 52

Verspreid het nieuws!	53
Weer thuis	53

Ondersteuning voor inclusie in Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps 55

Financiële ondersteuning voor inclusie	55
Specifieke opties voor implementatie: diverse formats voor diverse projecten	57

Referenties 59

Verder lezen	61
--------------------	----

Auteur..... 62

Inclusie en diversiteit binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps

Inclusie was een van de prioriteiten in de vorige generatie EU-Jeugdprogramma's. Dit werd doorgezet in de huidige programma's (2021-2027), die nog inclusiever geworden zijn. Denk aan specifieke financiële steun voor inclusie, nieuwe formats, eenvoudige aanvraagprocedures en meer opleidings- en netwerkmogelijkheden voor organisaties en jeugdwerkers. Dat maakt de programma's toegankelijker voor grassroots organisaties en voor heel wat jongeren die meer drempels ervaren dan hun leeftijdsgenoten om deel te nemen aan internationale projecten.

De **inclusie- en diversiteitsstrategie van Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps** ondersteunt en versterkt die dimensie binnen deze programma-generatie. Ze benadrukt dat Europees jeugdwerk diversiteit moet bevorderen en gelijke kansen voor iedereen moet creëren door de verschillende obstakels weg te werken die veel jongeren tegenhouden om deel te nemen aan internationale jeugdprojecten. De programma's gaan ervanuit dat inclusieve activiteiten gericht moeten zijn op alle jongeren, met bijzondere aandacht voor jongeren in kwetsbare situaties.

What's in it for you?

Deze gids is voor organisaties en jeugdwerkers die Europese projecten uitvoeren, maar weinig of geen ervaring hebben met inclusieve projecten voor jongeren met een beperking. De gids gaat in op de belangrijkste aspecten van inclusieve jongerenprojecten en focust op oplossingen. Het doel? Jeugdwerkers ondersteunen in het versterken en ontwikkelen van hun vaardigheden rond inclusie- en diversiteitssensitief jeugdwerk, en hen de nodige kennis aanreiken om te werken met jongeren met een beperking of gezondheidsproblemen.

Je vindt in deze gids een beknopt overzicht van praktische tips voor de voorbereiding, uitvoering en opvolging van inclusieve activiteiten binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps. De focus ligt vooral op **jongerenprojecten binnen Erasmus+ Jeugd en vrijwilligerswerk in het European Solidarity Corps**. De tips en adviezen kunnen uiteraard ook worden toegepast op andere vormen van inclusieve jongerenactiviteiten.

Jeugdwerk, lokaal, nationaal of internationaal, moet voor iedereen toegankelijk zijn. Niemand mag uit de boot vallen. **Inclusie vanzelfsprekend maken binnen Europees jeugdwerk is essentieel voor ons allemaal en meteen een goede reden om betrokken te raken.**

Dat inclusieve activiteiten soms als een grote uitdaging lijken, is begrijpelijk. Maar zowel jongeren als jeugdwerkers en organisaties halen er veel uit. Door de perspectieven van meer diverse groepen jongeren te integreren, krijg je een beter inzicht in hun noden en interesses. Stem je je activiteiten daarop af, dan verhoog je de kwaliteit van je jongerenprojecten én maak je ze toegankelijker en meer divers. Zo vergroot je ook hun maatschappelijke impact. Met deze gids willen we je uitnodigen om stil te staan bij hoe inclusief jouw jongerenprojecten zijn. We willen je

het vertrouwen geven om inclusie van jongeren met een beperking uit te proberen. **Zelfs kleine, bewuste aanpassingen in je aanpak kunnen je activiteiten openstellen voor nieuwe doelgroepen.** In deze gids komen uiteenlopende situaties, processen en perspectieven aan bod die relevant zijn voor inclusief internationaal jeugdwerk. Niet alles zal van toepassing zijn op jouw project, maar **we hopen dat je er voldoende inspiratie uit haalt om stappen te zetten richting een meer inclusief en diversiteits sensitief jeugdwerk. Want het is de moeite waard voor iedereen.**

Het begrip 'inclusie' vatten

Eén ding is zeker: inclusie raakt ons allemaal persoonlijk, omdat we de gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben om een meer diverse, inclusieve, rechtvaardige wereld te creëren, waarin niemand achterblijft. Er zijn veel voordelen voor ons allemaal als er aandacht is voor uiteenlopende noden. Een voorbeeld: eenvoudige of makkelijk leesbare taal introduceren, maakt informatie toegankelijker voor een groter aantal mensen. De bereidheid van de samenleving om te veranderen en samen een paradigmaverschuiving te veroorzaken is fundamenteel voor het idee van inclusie. De implementatie van inclusie vereist echter een gemeenschappelijk begrip van de term en de filosofie.

Sociale inclusie

Sociale inclusie betekent **de participatie van iedereen in de samenleving** door kansen te vergroten, gelijke toegang tot middelen te verzekeren, mensen een stem te geven en ieders rechten te respecteren. Het vraagt om een verdeling van kansen en middelen, zodat achterstelling en marginalisatie zoveel mogelijk worden voorkomen. Dit houdt in dat instellingen, structuren en maatregelen, zoals leermogelijkheden, zo ontworpen moeten worden dat ze de diversiteit van levenssituaties en identiteiten verwelkomen.

In een inclusieve omgeving zijn er niet langer structuren die als 'normaal' gelden en hoeft niemand te veranderen om 'erbij te horen'. In plaats daarvan worden structuren en randvoorwaarden **voortdurend en proactief aangepast** (door álle betrokkenen) **aan de noden van elke persoon**. Zo

kan iedereen bijdragen vanuit hun eigen individuele kwaliteiten. Sociale inclusie vraagt om een **mentaliteitsverandering: diversiteit erkennen als de norm** en bestaande verschillen en, hoe uitdagend ook, zien als een meerwaarde en een bron van kansen en leerervaringen, in alle aspecten van het sociale leven.

In Europees jeugdwerk en non-formele educatie wordt inclusie gezien als een brede praktijk die ervoor zorgt dat mensen met minder kansen dan hun leeftijdsgenoten gelijke toegang hebben tot de beschikbare structuren en programma's. Daarom moeten Europese jongerenprojecten ontworpen worden met een inclusieve en diversiteitssensitieve aanpak.

Inclusie van personen met een beperking

Hoewel sociale inclusie in sommige landen vaak wordt geassocieerd met mensen met een beperking, is het begrip van sociale inclusie breder dan dat. Inclusie van personen met een beperking is een belangrijk onderdeel van sociale inclusie en richt zich op **het waarborgen van hun rechten en volwaardige participatie in de samenleving**. Tegelijk mogen we niet vergeten dat mensen met een beperking geen homogene groep vormen. Ook zij hebben verschillende identiteiten op vlak van geslacht, sociale afkomst, etniciteit ... Binnen deze groep zijn er bovendien mensen die nog vaker ondervertegenwoordigd zijn, bijvoorbeeld mensen met een verstandelijke en psychosociale beperking, doofblindheid of meervoudige beperkingen.

Inclusie van personen met een beperking betekent dat zij dezelfde kansen krijgen om deel te nemen als personen zonder beperking. Dat vraagt ook om een door-dacht beleid en ondersteunende praktijken.

De sleutel tot meer inclusie in jongerenprojecten ligt in **het veranderen van attitudes en acties**. Daarnaast **is het belangrijk om drempels op het vlak van toegankelijkheid te herkennen en weg te werken** via gerichte maatregelen, hulpmiddelen of ondersteunende diensten.

In alle contexten moeten we vertrekken vanuit de diversiteit aan noden en achtergronden van mensen, in plaats van te verwachten dat zij zich aanpassen aan bestaande structuren. Dat geldt zeker ook voor het jeugdwerk en de manier waarop projecten zijn opgebouwd. Daarom is het van essentieel belang dat mensen met een beperking en hun vertegenwoordigers actief betrokken worden, dat we met hen in dialoog gaan en dat hun perspectieven meegenomen worden in alles wat we doen.

En tot slot: inclusie is **altijd een wisselwerking**. Hoewel samenlevingen nog veel kunnen leren over hoe ze inclusiever kunnen worden, is het ook belangrijk dat ondervertegenwoordigde groepen actief worden betrokken bij het gesprek, zodat ze gehoord worden én mee vorm kunnen geven. Samen leren en ervaringen delen kan zo nieuwe inzichten brengen, mensen in beweging zetten en duurzame verandering op vlak van inclusie in gang zetten.

Beperking

Hoewel mensen met een beperking vaak als een aparte groep worden gezien met zogenaamd 'speciale noden', is een beperking een onderdeel van menselijke diversiteit. Net als andere aspecten van identiteit gaat het over individuele noden en kwaliteiten.

"De term 'speciale noden' zou niet langer gebruikt mogen worden in verband met beperkingen. Het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een handicap spreekt deze term nergens uit. 'Speciale noden' accentueert ableïsme, segregatie en hiërarchieën. In een inclusieve samenleving beschouwen de noden van mensen met een beperking niet als 'speciaal', maar spreken we beter over 'toegankelijkheidsnoden'."

Karina Chupina, Trainer & Consultant, expert op het gebied van beperkingen, jeugd, diversiteit & inclusie

Om beperkingen te begrijpen vanuit een mensenrechtenperspectief is het essentieel om een onderscheid te maken tussen een beperking en een handicap. Een handicap is een permanente of langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke aandoening. Beperkingen zijn "[...] **het resultaat van de interactie tussen personen met functiebeperkingen en attitudes en omgevingsbarrières** die hun

volledige en effectieve deelname aan de samenleving op voet van gelijkheid met anderen belemmeren" (VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met handicap, Preamble (5), 2006).

Met andere woorden, **dat mensen worden beperkt door de drempels die ze tegenkomen** en de manier waarop wij de samenleving inrichten meebepaalt in welke mate zij die beperking ervaren. We kunnen vooruitgang boeken door die barrières weg te nemen, positieve houdingen te bevorderen, en participatie en non-discriminatie actief te ondersteunen (Chupina, K., 2012, in Council of Europe: Disability and Disablism).

Inclusie is een mensenrecht

Inclusie is een fundamenteel mensenrecht. Het VN-Verdrag erkent het recht op gelijke toegang tot educatie en participatie van mensen met een beperking. Dat betekent ook dat jongeren met een beperking het recht hebben om deel te nemen aan internationale jongerenprojecten. Mensen met een beperking worden beschouwd als de grootste minderheid ter wereld. Volgens **de #WeThe15-beweging** zijn er 1,2 miljard mensen met een beperking, die 15% van de wereldbevolking vertegenwoordigen (International Paralympic Committee, n.v.t.). Ongeveer 200 miljoen van hen zijn jongeren (Chupina, K., 2012, in Raad van Europa: Youth and Disabilities). Met dat cijfer in het achterhoofd: **hoeveel jongeren met een beperking neem jij mee in jouw project?**

Doelgroepen van inclusieve jongerenprojecten

Inclusieve projecten binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps bestaan in veel vormen en zijn gericht op uiteenlopende doelgroepen. Ze bieden jongeren de kans om nieuwe ervaringen op te doen, leeftijdsgenoten uit andere landen te ontmoeten en nieuwe sociale en interculturele competenties te verwerven. Daarnaast zijn ze een bron van nieuwe perspectieven, inspiratie en motivatie om actiever in het leven te staan.

In deze gids richten we ons vooral op **jongeren met een beperking en chronische gezondheidsproblemen**. Tegelijk moedigen we 'mixed-ability' projecten aan als echt inclusieve werkvormen. Die brengen jongeren samen met verschillende achtergronden, vaardigheden en beperkingen. De inclusieve aanpak van mixed-ability erkent dat alle jongeren verschillende noden hebben en op een bepaald moment individuele ondersteuning nodig kunnen hebben om volwaardig deel te nemen.

Waarom mixed-ability projecten werken?

- Ze creëren positieve ervaringen rond werken, spelen en gewoon samen zijn.
- Ze helpen barrières te doorbreken en uitdagingen aan te gaan.
- Ze bieden jongeren met en zonder beperking de kans om elkaar in een veilige omgeving te ontmoeten en betekenisvolle relaties op te bouwen.

- Ze geven jongeren vertrouwen in hun eigen kunnen en laten zien dat hun stem telt. Ze bieden ruimte om in gesprek te gaan over thema's die voor hen belangrijk zijn.
- Ze versterken belangrijke competenties zoals communicatie, samenwerking en creativiteit.

- Ze bieden jongeren zonder beperking de kans om mensen met een beperking op een open en respectvolle manier te leren kennen.
- Ze verruimen ieders blik op het echte leven en moedigen aan tot maatschappelijke inzet en belangenbehartiging.

(cp. SALTO-YOUTH; 2006, p. 29)

Checklist voor inclusie van personen met een beperking

Deze checklist geeft een overzicht van de verschillende thema's die in deze gids aan bod komen, in volgorde van de inhoud. Gebruik de checklist als leidraad bij het plannen van een inclusief jongerenproject. Zo kun je nagaan of je alle belangrijke aspecten hebt overwogen. Niet alles hoeft van toepassing te zijn op jouw specifiek project.

Ontdek ook ➤ **de inclusiemeter**, een hands-on tool die je kan inzetten bij iedere activiteit die je organiseert om na te gaan hoe inclusief de verschillende onderdelen van je activiteit zijn.

Het begrip inclusie begrijpen	Ja	Nee	Pagina
Ik begrijp het concept en de meerwaarde van (inclusieve) projecten voor jongeren met een beperking en diversiteitssensitieve projecten in de Europese Jeugdprogramma's.			➤ p. 8
Inclusieve jongerenprojecten plannen en voorbereiden	Ja	Nee	Pagina
Ik heb nagedacht over wie er ontbreekt in mijn project en wie mogelijk nog bereikt kan worden.			➤ p. 15
Ik heb drempels en belemmeringen voor deelname in kaart gebracht.			➤ p. 16
Ik heb ideeën ontwikkeld om die belemmeringen voor deelname te verminderen.			➤ p. 17
Ik heb jongeren met een beperking betrokken bij het ontwerp van het project zodat ze eigenaarschap van het project kunnen opnemen en verantwoordelijkheid kunnen dragen.			➤ p. 17
Ik heb inzicht in de noden en verwachtingen van jongeren met betrekking tot mijn project.			➤ p. 27
Ik heb de omgeving van jongeren (zoals familie, gemeenschap) en organisaties die met of door jongeren met een beperking worden geleid (zelforganisaties) betrokken om de noden in kaart te brengen en hun participatie aan te moedigen. (Aanbevolen)			➤ p. 22
Ik heb internationale, sectoroverschrijdende partnerschappen opgezet die toegang hebben tot verschillende doelgroepen in hun land.			➤ p. 18
De partners hebben een gedeelde basis afgesproken voor de samenwerking binnen het inclusieve project.			➤ p. 18
Ik heb financiering voor inclusie aangevraagd binnen Erasmus+ Jeugd of het European Solidarity Corps (bv. forfaitaire bedragen, werkelijke kosten, voorbereidend bezoek).			➤ p. 55
Ik organiseerde een voorbereidende bijeenkomst met partners en jongeren met een beperking. (Aanbevolen)			➤ p. 21
Het team staat open voor de uitdaging van inclusief werken, en ik heb begeleiding en extra vormingsmogelijkheden voorzien voor het team en andere betrokkenen.			➤ p. 19

Jongeren met een beperking bereiken	Ja	Nee	Pagina
Ons communicatiemateriaal is toegankelijk en aantrekkelijk voor jongeren met een beperking.			➤ p. 23
De aanmeldprocedure is op een toegankelijke manier opgezet.			➤ p. 23
De aanmeldprocedure ondersteunt de nodenanalyse van jongeren in hun project.			➤ p. 23
Het wervingsproces verloopt transparant en flexibel.			➤ p. 23
Jongeren voorbereiden en hun noden inschatten	Ja	Nee	Pagina
Ik heb voorbereidende activiteiten opgezet die zijn afgestemd op de noden van de jongeren.			➤ p. 25
Jongeren weten wie de belangrijke contactpersonen zijn en hoe ze hen kunnen bereiken.			➤ p. 46
Aandachtspunten bij logistieke planning	Ja	Nee	Pagina
Ik heb verschillende reismogelijkheden overwogen en de meest geschikte gekozen.			➤ p. 28
De locatie voldoet aan de toegankelijkheidsnoden van de deelnemers.			➤ p. 29
Ik heb de infrastructuur (incl. ontspanningsruimtes) gecontroleerd en indien nodig aangepast.			➤ p. 32
Ik heb rekening gehouden met aangepaste voeding op basis van diëten, religie en allergieën.			➤ p. 33
De accommodatie en het sanitair zijn toegankelijk.			➤ p. 31
Indien nodig is er aangepast vervoer beschikbaar tussen locatie en verblijf, met voldoende tijd voor de verplaatsingen.			➤ p. 31
Jongeren krijgen toegankelijke info over praktische zaken rond reizen en verblijf.			➤ p. 33
Een inclusieve leeromgeving creëren	Ja	Nee	Pagina
Ik heb de fysieke omgeving aangepast zodat iedereen zich welkom voelt en kan deelnemen.			➤ p. 36
Het team heeft gezorgd voor een veilige, waarderende en uitnodigende sfeer.			➤ p. 36
Ik heb rekening gehouden met noden, verwachtingen en mogelijke drempels van jongeren en hebben de omgeving daarop afgestemd.			➤ p. 37
Ik ben me bewust van hoe we inclusief kunnen omgaan met personen met een beperking, en hoe we discriminatie en uitsluiting voorkomen.			➤ p. 39
Taal en communicatie in inclusieve jongerenprojecten	Ja	Nee	Pagina
Er zijn ondersteuningssystemen (bv. tolken) aangepast aan de noden van jongeren.			➤ p. 40
Ik heb activiteiten gepland om inclusieve communicatie tussen de deelnemers te stimuleren.			➤ p. 42
Er is toegankelijk werkmateriaal en schriftelijke informatie voorzien.			➤ p. 40

Inclusief ontwerp van het leerproces	Ja	Nee	Pagina
Het programma en de activiteiten zijn afgestemd op de noden van de doelgroep (bv. trager tempo, rustmomenten).			➤ p. 43
Alle activiteiten zijn opgezet volgens de principes van non-formeel en inclusief leren.			➤ p. 43
Methodes, aanpak en activiteiten zijn aangepast en ontworpen zodat ze voor iedereen toegankelijk zijn.			➤ p. 46
Risicoanalyse	Ja	Nee	Pagina
Het risicoanalyse-plan is samen met partners, team en de doelgroep opgesteld; alle betrokkenen zijn gebriefd over verantwoordelijkheden en veiligheidsprocedures.			➤ p. 49
Ik ben op de hoogte van de veiligheidsafspraken voor de locatie.			➤ p. 51
Er is een toegankelijke contactlijst voor noodgevallen opgesteld en gedeeld.			➤ p. 51
Jongeren weten bij wie ze terecht kunnen in geval van nood of crisis.			➤ p. 49
Er zijn regelmatige evaluatie- en reflectiemomenten gepland met het team om uitdagingen op te sporen en oplossingen te bespreken.			➤ p. 51
Opvolging	Ja	Nee	Pagina
Er is een breed evaluatieproces gepland met alle relevante betrokkenen om lessen en inzichten vast te leggen voor kwaliteitsverbetering en capaciteitsopbouw.			➤ p. 52
Er is een strategie ontwikkeld om de projectresultaten te verspreiden en inclusie en diversiteit verder te verankeren. (Aanbevolen)			➤ p. 53
Er zijn structuren om jongeren na het project te ondersteunen en te begeleiden.			➤ p. 54
Alle partners hebben ervoor gezorgd dat jongeren weten bij wie ze terecht kunnen als ze na het project ondersteuning nodig hebben bij het verwerken van hun ervaringen.			➤ p. 54

Planning en voorbereiding van inclusieve jongerenprojecten

Voordat je begint: **inclusie is geen eindbestemming**, maar een proces. Of je nu een groepsuitwisseling of vrijwilligersactiviteit organiseert: inclusie is **een keuze die je bij elke stap van je project opnieuw maakt** (Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 15). Dat vraagt vooral om goodwill, flexibiliteit, voortdurende reflectie én aanpassingen in de programma-tie en het kader. Je hoeft niet alles tegelijk te veranderen. Zelfs kleine ingrepen, zoals meer pauzes voor-zien of teksten visueel ondersteunen, kunnen een groot verschil maken in hoe toegankelijk en inclusief je pro-ject aanvoelt.

Tip: ➤ Lees het verhaal van negen Vlaamse jeugdwerkers die dit zelf ondervonden tijdens een studiebe-zoek in Zwitserland. "Inclusie is een proces, geen eindbestemming." – Maurane van de Chiro

Wie is er (nog) niet bij? Potentiële deelnemers identificeren

Echt inclusieve en diversiteitssensitieve projecten vragen om zorgvuldige plan-ning. Een eerste belangrijke stap is het in kaart brengen en betrekken van nieuwe doelgroepen. Dit is **een doorlopend pro-ces** in inclusief jeugdwerk: het gaat erom te herkennen wie ontbreekt en waarom.

Wist je dat zo'n **70% van de beperkin-gen onzichtbaar** is? Denk aan bipolaire stoornissen, chronische pijn, psychische

aandoeningen of diabetes. Net daardoor worden ze vaak over het hoofd gezien (In-visible Disabilities® Association, z.d.).

REFLECTIE

Kijk eens goed naar de gemeen-schappen en organisaties om je heen. Praat met mensen die actief bezig zijn met inclusie of werken met mensen met een beperking. Vraag jezelf af: **"Wie ontbreekt er in mijn projecten?"** Zijn er (groepen) jonge-ren die je niet spontaan als deelne-mers ziet? Waarom niet? Wat houdt hen tegen om deel te nemen?

Inclusieve jongerenprojecten bieden jon-geren met een beperking waardevolle leerkansen en ervaringen. Dat zou hen moeten aanmoedigen om hun recht op participatie op te eisen, en jeugdorgani-saties zouden dat vanzelfsprekend moe-ten erkennen.

Toch gebeurt dat nog te weinig. Veel or-ganisaties beschouwen jongeren met een beperking niet als een logische doelgroep. Redenen daarvoor zijn onder andere een gebrek aan bewustzijn, veronderstellingen over hun capaciteiten, of bezorgdheden over extra kosten en werkdruk. Daardoor wordt er nauwelijks gecommuniceerd over participatiemogelijkheden en blijven die jongeren letterlijk buiten beeld. Net dit is een kans om inclusiever te worden én nieu-we jongeren aan te trekken. Gebruik deze gids als inspiratiebron om kleine aanpas-singen door te voeren die je project toe-

gankelijker maken. Door je aanbod op de juiste plaatsen bekend te maken, vinden ook jongeren die je eerder niet bereikte de weg naar jouw project.

Meer hierover in het hoofdstuk

➤ **Jongeren met een beperking en gezondheidsproblemen bereiken** (p. 22).

Drempels voor deelname

Om je project toegankelijker te maken voor nieuwe doelgroepen moet je onderzoeken waarom bepaalde jongeren afhaken of zelfs nooit bereikt worden. Iedereen botst wel eens op obstakels, maar voor jongeren met een beperking of gezondheidsproblemen zijn die vaak structureler én **sluitender**.

Enkele veelvoorkomende drempels:

- Bij jongeren zelf: geen weet van projectmogelijkheden, laag zelfbeeld, eerdere ervaringen met uitsluiting of discriminatie, onzekerheid, onzichtbaarheid, beperkte toegang tot onderwijs, beperkte vaardigheden of onzichtbare beperkingen.
- Bij organisaties: gebrek aan kennis of faciliteiten, veronderstellingen over wat jongeren met een beperking wel of niet kunnen, vooroordelen (vaak gevoed door stigmatisering), of angst voor extra werk en kosten (cp. Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 25).

Door deze **drempels te (h)erkennen** en bewust aan te pakken, kunnen we ze verlagen en jongeren met een beperking of gezondheidsproblemen volwaardig laten

participeren. Belangrijk hierbij is het besef dat jongeren meer zijn dan één kenmerk. Ze kunnen tegelijk vrouw, jong, met een beperking én van kleur zijn. Dit begrip noemen we '**intersectionaliteit**'. Die overlappende identiteiten zorgen vaak voor meervoudige en specifieke vormen van uitsluiting. Je kunt die dimensies niet los van elkaar bekijken. Zo kan een vrouw met een beperking, LGBTQIA+-personen, iemand met een vluchtelingenachtergrond of een zwarte vrouw discriminatie ervaren op een andere manier dan hun mannelijke, witte tegenhangers zonder beperking. Volwaardig inclusief jeugdwerk houdt rekening met die complexiteit. Alleen dan kunnen we begrijpen welke barrières jongeren echt tegenhouden.

Bekijk de TED-talk (2016) ➤ **The urgency of intersectionality** van Kimberlé Crenshaw, die de term 'intersectionaliteit' bedacht.

Sommige drempels zijn diepgeworteld, structureel en hardnekkig: armoede, racisme, sociale uitsluiting ... die los je niet op met één project. Maar jeugdwerk kan jongeren versterken, hun horizon verruimen en kansen creëren om te groeien en zelfvertrouwen op te bouwen. Voor jongeren die dagelijks te maken hebben met uitsluiting, kan een inclusieve en respectvolle jongerenwerking een enorme bron van kracht en aanmoediging zijn (Călăfăteanu, A. M., García Lopez, M.A., 2017, in Raad van Europa: T-Kit 8, p. 20).

Wat kan jij doen om drempels te verlagen?

Sommige oplossingen zijn relatief eenvoudig weg te nemen. Denk aan je methodieken aanpassen (➤ p. 46) of het bewust kiezen van een toegankelijke locatie (➤ p. 29). Andere drempels, zoals vooroordelen of structurele uitsluiting, vragen **meer tijd, extra mensen of financiële middelen**. Hou daar al rekening mee bij het opstellen van je projectaanvraag.

Maar de belangrijkste eerste stap is simpel: **betrek jongeren van bij de start**. Vraag wat ze nodig hebben en luister écht. In een sfeer van wederzijds respect ontstaan vaak verrassend haalbare en creatieve oplossingen.

Inspiratie nodig? Bekijk de ➤ **Factsheet #4: Drempels voor participatie** (Council for Disabled Children, 2017). Overloop ook ➤ **de inclusiemeter** bij de start van je project. Die brengt al veel drempels in kaart en geeft je meteen concrete tips om mee aan de slag te gaan.

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Wist je dat? Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps bieden financiële steun om drempels weg te werken. Meer daarover in het hoofdstuk Inclusieondersteuning in Erasmus+ en het European Solidarity Corps op ➤ p. 55.

Betrek de jongeren

Jongeren vertegenwoordigen hun eigen belangen en moeten als volwaardige partners worden beschouwd. In die rol kunnen ze hun perspectieven inzetten om mee richting te geven aan relevante doelen en oplossingen te vinden die aansluiten bij hun noden, zoals de inhoud van workshops of gemeenschappelijke activiteiten. Investeer tijd in gesprekken met jongeren over hun noden, verwachtingen en bezorgdheden. Wat willen ze absoluut halen uit het project? Hoe kunnen ze erin leren en erdoor groeien? Zulke gesprekken verrijken je projectinhoud.

Werk samen met de jongeren aan het ontwerp van het inclusief project en **laat hen zien hoe hun ideeën het verschil kunnen maken. Wees ook open over wat er haalbaar is.** Als jongeren hun tijd en energie investeren, maar hun inbreng uiteindelijk genegeerd wordt, leidt dat al snel tot frustratie, afhaken of wantrouwen. En dat wil je net vermijden. Als je denkt: "Wow... dat is veel werk!" Maak je geen zorgen. Je staat er niet alleen voor. Maak er een gedeelde inspanning van met je internationale partners en je team. Misschien kan je samenwerkingen aangaan met relevante organisaties in je omgeving, die je verder kunnen ondersteunen.

"Ik was bang dat ik er niet bij zou horen of dat mijn problemen te veel zouden zijn. Maar iedereen paste bij elkaar en ik kon anderen helpen als dat nodig was. Mijn verwachtingen zijn ruim overtroffen en ik leerde zoveel meer over mezelf en de anderen om me heen dan ik voor mogelijk had gehouden."

Deelnemer aan het Internationaal Dansfestival in Krzyżowa in Polen

Wie zijn je partners?

Om een internationaal jongerenproject op te zetten, heb je **partners in andere landen** nodig. Wil je dat project ook inclusief maken, dan is het waardevol om partners te zoeken die daar net zo sterk in geloven als jij. Een goed partnerschap steunt op een sterke basis, van **gedeelde doelen, waarden en vertrouwen**. Maak kennis met potentiële partners (bijvoorbeeld door online bijeenkomsten) voordat je een beslissing neemt over een partnerschap. Ga samen na wat jullie willen bereiken met jullie inclusief project. Praat open over noden en verwachtingen. Wat 'inclusie' betekent of hoe ermee gewerkt wordt, kan verschillen van organisatie tot organisatie, van land tot land. Net daarom is het belangrijk om samen tot een gedeeld begrip van inclusie te komen, zodat je later misverstanden en conflicten vermijdt. Het is ook aan te raden om jullie afspraken vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst.

Voor de opzet en uitvoering van mixed-ability activiteiten is het een goede tip om **sectoroverschrijdende partnerschappen** aan te gaan. Denk aan

samenwerkingen met jeugdwerkorganisaties, gemeenschapswerkingen en organisaties die werken met mensen met een beperking. Zo bereik je op een natuurlijke manier **diverse doelgroepen**, wat het samenstellen van een mixed-ability groep vergemakkelijkt. Die partners brengen ook **specifieke expertise** mee, wat je project alleen maar ten goede komt. Er zijn verschillende manieren om partners te ontmoeten. Gebruik **partnerzoekwebsites** of sociale mediaplatforms. Je kan ook partners ontmoeten op trainingen en netwerkevents binnen Erasmus+ en het European Solidarity Corps, of deelnemen aan opleidingen over inclusie en diversiteit voor jeugdwerkers, waar vertegenwoordigers van andere Europese organisaties aanwezig zijn.

OP ZOEK NAAR PARTNERS?

Gebruik **Otlas The Partner-Finding Tool** (SALTO-YOUTH, n.v.t.), neem een kijkje op het **European Youth Portal** of blader door de publicatie **Use your hands to move ahead 2.0**. (SALTO-YOUTH, 2020, p. 70). Verschillende netwerk- en trainingsactiviteiten en projecten voor jeugdwerkers vind je op **de kalender van JINT**.

Hoe zit het met jouw team?

Facilitatoren, trainers, workshopleiders, groepsleiders, taalbemiddelaars of gebarentolken, vrijwilligers, vertegenwoordigers van partnerorganisaties, supervisors, coaches, mentoren ... Afhankelijk van het project kunnen zij allemaal deel uitmaken van je team. Samen werk je aan hetzelfde

de doel: een inclusief jongerenproject tot een goed einde brengen. Representatie van inclusie in je team is minstens even belangrijk als het opzetten van een inclusief jongerenproject. Daar hou je best rekening mee bij het samenstellen van een team.

Inclusie is een leerproces voor iedereen die betrokken is bij het project. Sommigen hebben al ervaring, anderen beginnen misschien net aan hun eerste stappen in inclusief jeugdwerk. Het is hoe dan ook belangrijk om **je team voor te bereiden** op de uitdagingen en kansen van inclusieve internationale jongerenprojecten. **Inclusie is geen extraatje** en ook niet de taak van één of twee personen. Iedereen in het team draagt verantwoordelijkheid doorheen het hele proces en krijgt de ruimte om te leren en te groeien.

- Denk aan het volgende wanneer je je team voorbereidt: praat met alle teamleden over hun mindset, kernwaarden en ethische uitgangspunten, hun verantwoordelijkheden in hun rol en in het proces als geheel. Het kan helpen om **afspraken op te stellen met de teamleden waarin** waarden, ethische principes, houding, taken en verantwoordelijkheden helder staan beschreven.

Het hoofdstuk ➤ **Essentiële vaardigheden voor de jeugdwerkpraktijk** (Sapin, K., 2013) toont de link tussen het doel van jeugdwerk, kernwaarden en principes en de rol van jeugdwerkers daarin.

Ontdek ook het spel ➤ **'The four headed monkey'** van Elegast vzw. Dit educatieve bordspel speel je met jongeren en/of jeugdwerkers. Je bespreekt en ontdekt tijdens dit spel de waarden van anderen. Je leert op een veilige en toegankelijk manier te reageren en handelen volgens bepaalde waarden.

- Voor een inclusief project heb je verschillende **sociale en methodologische competenties** nodig. Schets een duidelijk beeld van de kwaliteiten die je zoekt in je team. Moedig teamleden aan om hun vaardigheden te versterken, bijvoorbeeld via vorming over inclusief en diversiteitssensitief jeugdwerk. Een houding kan onbewust **uitsluiting** in de hand werken. Ze ontstaan vaak uit onzekerheid, gebrek aan kennis of misverstanden over beperkingen. Zulke houdingen kunnen het potentieel van personen met een beperking ondermijnen. Maak bespreekbaar wat leeft in je team, bied ondersteuning en creëer ruimte voor dialoog. Een van de ergste dingen die kunnen gebeuren, is dat een teamlid onbewust opnieuw uitsluitingsmechanismen in gang zet binnen een project dat juist inzet op inclusie. **Geluk kan met een open, positieve en waarderende houding heel veel wél.**
- Zorg dat je team **basiskennis heeft over diversiteit**. Diversiteit verdient respect en waardering, ongeacht iemands sociale status, gender, nationaliteit, geloof, beperking, seksuele

oriëntatie ... Die houding moet ook blijken uit gedrag en keuzes. Teamleden moeten klaarstaan om elke vorm van discriminatie actief aan te pakken (bv. verbaal of fysiek geweld).

Ontdek meer over diversiteit in de publicatie ➤ **Embracing Diversity** (SALTO-YOUTH, 2021).

➤ **Geestelijke gezondheidsproblemen** zijn nog vaak een taboe. Jeugdwerkers moeten werken aan hun professionele vaardigheden om jongeren met psychische kwetsbaarheden beter te begrijpen, gepast te reageren op situaties en hen te kunnen ondersteunen. En ook nog: jongeren in projecten kijken vaak op naar teamleden. Ze zien hen als rolmodellen, als mensen die ze kunnen vertrouwen. Practice what you preach.

REFLECTIE

Inclusieve projecten vertrekken vanuit noden. Een van de centrale doelen is drempels voor jongeren wegwerken. Maar wat hebben je teamleden nodig om zich comfortabel te voelen en zich ten volle te kunnen inzetten? Wat weet je over de noden van taalbemiddelaars, gebarentolken, notulisten of spraak-naar-tekstspecialisten, mentoren ...?

De VISION: INCLUSION ➤ **trainings-modules: How to set up an inclusive international youth project** (Chupina, K., Totter, E., 2020; in IJAB (red.)) is een handige tool om je als jeugdwerker breder te verdiepen en je voor te bereiden op het werken met inclusieve en diverse groepen.

Bereid je project voor

Een voorbereidend bezoek is niet verplicht, maar Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps bieden de mogelijkheid om hiervoor financiële steun aan te vragen. Zo'n bezoek is een mooie kans voor projectpartners om elkaar persoonlijk te ontmoeten, hun samenwerking te versterken en samen **het project uit te denken en voor te bereiden**.

Goed nieuws: ook jongeren met een beperking kunnen deelnemen aan het voorbereidende bezoek. Op die manier kunnen toekomstige vrijwilligers of deelnemers aan jongerenactiviteiten mee nadenken over het ontwerp van het project, de locatie en andere belangrijke elementen. Door hun rol als vertegenwoordigers nemen ze verantwoordelijkheid op en kunnen ze bij hun leeftijdsgenoten enthousiasme opwekken voor het project. Dat helpt om twijfels of onzekerheden weg te nemen. Het is belangrijk om het programma van het voorbereidende bezoek aan te passen aan de verschillende deelnemers. Soms is het nuttig om bepaalde sessies apart te organiseren, bijvoorbeeld voor vertegenwoordigers van partnerorganisaties en voor jongeren, en later de perspectieven samen te brengen.

Hieronder vind je enkele tips hoe je binnen de context van internationaal inclusief jeugdwerk een voorbereidend bezoek kan organiseren:

- De ontvangende organisatie, de locatie, werkplek of het project leren kennen (en bekijken welke aanpassingen nodig zijn in functie van de noden en toegankelijkheid van de jongeren)
- Het programma van de activiteit finetunen, inclusief methodieken
- Reis voorbereiden (deelnemers aan het voorbereidende bezoek kunnen de bijzonderheden tijdens de reis verkennen) en afspraken maken over verzekeringen
- Praten over individuele noden en mogelijke ondersteuning (bv. mentor, supervisor, ondersteuning bij communicatie, veiligheid)
- Een plan opstellen voor risicoanalyse
- Een inclusieve strategie voor verspreiding en communicatie uitwerken
- Bij vrijwilligerswerk is het belangrijk om ook te spreken over woonomstandigheden, de route tussen verblijf en werkplek, sociale integratie en toegankelijke vrijetijdsactiviteiten

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Je kan financiële ondersteuning krijgen voor voorbereidende bezoeken. Alle details hierover vind je in de programmagidsen of op ➤ p. 57.

Jongeren met een beperking en gezondheidsproblemen bereiken

Er bestaan al veel tips en ideeën om een inclusief jongerenproject op te zetten. Maar zo'n project werkt pas echt als je ook de jongeren bereikt die je erbij wilt betrekken. En net dat is vaak de grootste uitdaging. Maar met de juiste partners en een doordachte communicatiestrategie kan je hier zeker in slagen. Hoe meer projecten je organiseert, hoe meer jongeren zich als ambassadeur kunnen inzetten om andere jongeren uit diverse doelgroepen te bereiken.

Er zijn heel wat redenen waarom sommige jongeren – zeker jongeren met een beperking of gezondheidsproblemen – zich niet vanzelf aangesproken voelen. Sommige **jongeren weten niet dat ze het recht hebben om mee te doen**. Anderen zijn door eerdere ervaringen met uitsluiting niet overtuigd dat er voor hen wel kansen zijn. Of **ze twijfelen aan hun eigen capaciteiten**, waardoor ze niet actief op zoek gaan naar mogelijkheden. Om hen te bereiken, heb je communicatie nodig die hen expliciet aanspreekt. Maar enkel contact maken is niet genoeg: het komt erop aan om actief met hen samen te werken.

Een andere drempel kan het **gebrek aan steun zijn vanuit de familie of gemeenschap**. Ouders kunnen overbezorgd zijn of weinig vertrouwen hebben in de mogelijk-

heden van hun kind. In sommige gemeenschappen wordt een jongere met een beperking misschien niet meteen gezien als een actieve deelnemer aan de samenleving. Wat kan helpen, is om het gesprek aan te gaan met ouders en de bredere omgeving, te luisteren naar hun vragen en te tonen wat zo'n jongerenproject kan betekenen (👉 **zie ook p. 10**). Dit zal niet altijd onmiddellijk resultaat opleveren, maar het is vaak een goede eerste stap naar meer betrokkenheid (cp. Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 25).

Misschien is een **promotie-evenement** een goed idee? Organiseer een laagdrempelig moment in de buurt van jongeren met en zonder beperking. Nodig voormalige deelnemers uit om hun verhalen te delen. Vergeet ook de ouders van jongeren zonder beperking niet. Ook zij kunnen vragen of bezorgdheden hebben over de omgang van hun kinderen met leeftijdsgenoten met een beperking.

REFLECTIE

Hoe promoot jij je jongerenproject? Neem een recente oproep, flyer of je website erbij. Spreekt je communicatie jongeren met een beperking écht aan?

Pas je communicatiemateriaal aan

Maak dat al je communicatie gericht is op alle jongeren die je wilt bereiken. **Eén goed geformuleerde zin met een open uitnodiging naar jongeren met een beperking kan het verschil maken:** "Jongeren met om het even welke beperking of toegankelijkheidsnoden zijn van harte welkom om deel te nemen. De organisatoren doen er alles aan om het programma en de omgeving inclusief en toegankelijk te maken" (Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 26).

Vermeld ook alle **nuttige info** over de toegankelijkheid van de locatie of werkplek, de beschikbaarheid van tolken of ondersteuningsmaatregelen, alle info over het project (wie, wat, waar, wanneer, waarom?) en details over hoe je je aanmeldt en tegen wanneer. Zo krijgen geïnteresseerden een indruk van wat ze kunnen verwachten. Voeg getuigenissen toe van eerdere deelnemers. Laat zien wat jongeren eruit kunnen halen voor zichzelf én voor hun gemeenschap.

De vormgeving is net zo belangrijk als de inhoud. Gebruik eenvoudige taal en zorg dat diversiteit zichtbaar is in je beeldmateriaal. Foto's van jongeren met en zonder beperking samen werken verbindend en herkenbaar.

Als mensen in beeld worden gebracht, voelen ze zich aangesproken en willen ze graag een kijkje nemen.

Bekijk de korte video [Meer mensen bereiken via inclusieve en toegankelijke communicatie](#) (EFDS, 2015) voor meer inspiratie.

Verspreid het nieuws op de juiste plekken. Gebruik niet alleen de standaardkanalen. Ga ook naar waar jongeren met een beperking leven, leren of werken zoals buurthuizen, scholen, belangengroepen, verenigingen ... Werk samen met organisaties die al vertrouwen hebben opgebouwd met deze jongeren. **Ondersteun en moedig jongeren actief aan om zich aan te melden.**

Meer info over het Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Je kan inclusiesteun aanvragen voor toegankelijk promotiemateriaal of outreach-activiteiten gericht op moeilijk te bereiken jongeren. Meer info op [p. 55](#).

Plan een transparant selectieproces

Niet elke jongere kan vlot een motivatiebrief schrijven of hun noden duidelijk formuleren. Maak je **aanmeldprocedure** daarom toegankelijker voor iedereen. Daar heeft elke jongere baat bij. Gebruik bijvoorbeeld aankruisvakjes, ruimte voor open antwoorden en informatie over wat je nodig hebt om de noden van de deelnemer te begrijpen. Houd er rekening mee dat sommige jongeren (bv. gebarentaalgebruikers of mensen met een chronische aandoening) zichzelf niet als 'beperkt' beschouwen. Gerichtte vragen in het inschrijfformulier kunnen helpen om toch een beeld te krijgen van hun noden.

Ideeën en voorbeelden van aanvraagformulieren vind je op 3.5. Factsheet: How to prepare more accessible application forms and 3.6 Sample forms for collecting information from participants (Chupina, K, in [IJAB \(red.\)](#), 2020: **Bronnen: Factsheets, Activiteiten, Checklists. Hoe zet je een inclusief internationaal jongerenproject op**).

Wees **flexibel** én duidelijk. Wees soepel met deadlines of andere stappen in het proces en communiceer dat ook, zo verlaag je de drempel. Bied **alternatieve ma-**

nieren om aan te melden, bv. per post, telefonisch, via een papieren formulier of in een persoonlijk gesprek.

Hoe kies je deelnemers? Bespreek samen met je partners (en eventueel jongeren zelf) hoe je deelnemers selecteert. Is dat willekeurig, in volgorde van inschrijving, op basis van diversiteit? Denk eraan dat een jongerenproject nooit een beloning mag zijn voor prestaties (bv. op school). Dat zou ingaan tegen de kern van inclusief jeugdwerk en non-formeel leren. Maak je **selectieproces transparant**. Leg uit welke factoren een rol spelen en hoe jongeren te horen krijgen of ze mee kunnen doen.

Jongeren voorbereiden en hun noden beoordelen

Het is van groot belang dat jongeren **goed voorbereid aan een inclusief project beginnen**. Zo krijgen ze een duidelijk beeld van wat ze kunnen verwachten. Voor sommige jongeren met een beperking – zoals jongeren met een angststoornis of jongeren met ASS – kunnen een oriëntatieperiode en een helder overzicht van het programma al snel belangrijke drempels wegnemen. Dit geeft hen houvast, wat sommige deelnemers nodig hebben om zich zelfverzekerd en betrokken te voelen. Een gedeeld voorbereidingsproces helpt ook om **eigenaarschap** te ontwikkelen en om **zich deel van het project** te voelen. Maar bereid niet alles tot in de puntjes voor. Een nieuwe ruimte betreden en spontaan meegaan in wat er gebeurt, is vaak net een waardevolle leerervaring.

REFLECTIE

Maak eerst een lijst van wat jij denkt dat jongeren kunnen halen uit deelname aan jouw project(en). Ga daarna in gesprek met jongeren: wat denken zij dat de voordelen zijn? Vergelijk jullie ideeën. Misschien komen er heel andere antwoorden uit dan je vooraf had gedacht, en dat kan je project alleen maar verrijken.

Maak voorbereiding leuk

Begin met samen de vorm van het voorbereidingsproces te bepalen: wordt het een fysieke bijeenkomst? Online kan je ook jongeren uit andere landen erbij betrekken.

Wees je bewust van digitale drempels. Kijk bij het plannen van online activiteiten op de website [➤ Toegankelijke online evenementen, vergaderingen en webinars](#) (autistica, n.v.t.) om zulke drempels te verminderen.

Maak van de voorbereiding een leuke ervaring. Speel taalspelletjes, kook gerechten uit de partnerlanden of gebruik werkvormen die jongeren vertrouwd maken met interculturele aspecten, communicatie en inclusie. Organiseer een sessie met veelgestelde vragen. Werk met jongeren aan hun **intercultureel bewustzijn**. Voor velen is het de eerste keer dat ze in zo'n persoonlijke setting mensen uit andere landen ontmoeten, met en zonder beperking. Spreken over andere culturen (niet alleen over nationale cultuur) helpt hen hun eigen referentiekader te begrijpen. Zo leren ze dat er geen 'goede' of 'foute' cultuur is, en dat stereotypen vaak vertekende beelden zijn. Het is een mooie manier om te erkennen dat mensen op allerlei manieren van elkaar verschillen, niet alleen in vaardigheden. Tegelijk ontdekken ze **de waarde van diversiteit**, omdat we van elkaars perspectieven kunnen leren.

Een veelvoorkomende zorg bij jongeren is de taalbarrière. Gebruik **taalspelletjes** (👉 p. 41) om te laten zien dat het helemaal niet zo moeilijk is, en zelfs **leuk is om wat woorden van een andere taal op te pikken**.

Laat jongeren ook kennismaken met **non-verbale communicatiestrategieën**. Zo ontdekken ze dat communicatie niet altijd via taal hoeft te verlopen en dat ze hun eigen manieren kunnen vinden om zich uit te drukken. Dit bereidt hen ook voor op het feit dat sommige jongeren in inclusieve projecten **alternatieve communicatiemethoden** gebruiken, zoals gebarentaal of pictogrammen. Laat zien hoe ze hun smartphone kunnen inzetten (als iedereen er een heeft) voor vertaling en communicatie.

Zoals eerder gezegd zullen jongeren peers ontmoeten met wie ze nog niet eerder contact hadden. **Bereid hen voor op het thema beperking** binnen groepsactiviteiten. Er kunnen veel **onzekerheden** zijn in de groep. Jongeren met een beperking die in hun dagelijks leven uitsluiting erva-

ren, kunnen bang zijn dat dit ook tijdens het project gebeurt. Sommigen onder hen hebben misschien **weinig inzicht in de noden** van jongeren met andere beperkingen dan die van henzelf. Jongeren zonder beperking kunnen onzeker zijn over hoe ze moeten reageren, of bang zijn iets verkeerd te doen, beïnvloed door stereotype beelden over mensen met een beperking. Denk na over korte activiteiten die nationale gemengde groepen samen kunnen doen, zoals koken, een korte uitstap of een gezamenlijke taak. Zo beleven ze samen nieuwe dingen, **bouwen ze vertrouwen op** en **wennen ze aan de groep**. Werk met jongeren aan een open houding. Sta stil bij gedrag dat onbedoeld kwetsend of uitsluitend kan zijn.

De activiteit 1.3 👉 **Face paint** (Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 8) 1.5 👉 **Where Do You Stand?** (Chupina, K. 2020, in IJAB (red.), p. 11) kan helpen om jongeren te laten reflecteren over beperking en inclusie, en om empathie te ontwikkelen.

Wat je moet weten over nodenanalyse

Jongeren zijn de kern van elk jongerenproject. Daarom moet het ontwerp van je project rekening houden met hun verschillende wensen, verwachtingen, zorgen en noden. De **toegangsnoden** van deelnemers verdienen meestal eerst aandacht, omdat ze invloed hebben op de praktische voorbereiding (➤ p. 28) én op het programma en de activiteiten (➤ p. 43). Maar er zijn ook **andere soorten noden**, afhankelijk van wie je het vraagt. Ga met jongeren in gesprek over wat zij **nodig hebben om zich op hun gemak te voelen** en volwaardig te kunnen deelnemen. Laat hen in groepsactiviteiten naar elkaar luisteren. Zo leren ze elkaars perspectieven kennen en ontwikkelen ze empathie.

Stem samen de invulling van het project af **op de noden** van de deelnemers. Betrek groepsleiders, begeleiders en mentoren in delen van dit proces. Zij zijn tijdens het project **het eerste aanspreekpunt** voor de jongeren. Zo kan er al tijdens de voorbereiding een vertrouwensband ontstaan.

"Ik vang iets op van elke persoon die hier deelneemt. Het is een baksteen die ik toevoeg aan mijn levensmuur. Deze ervaring bouwt me op... het bouwt mijn persoonlijkheid op. Ik leer te genieten van de kleine dingen in het leven."

Deelnemer zonder beperking uit Roemenië over het inclusieve project ➤ 'Building Bridges goes Greece' (Kreisau-Initiative, 2018)

Leidende vragen kunnen zijn:

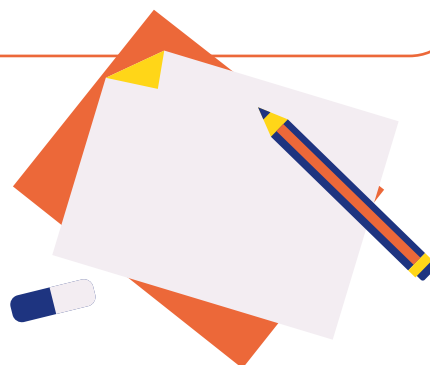
- Wat heb je nodig om je op je gemak te voelen in de groep? Bij de activiteiten? Bij wat we samen bereiken?
- Wat zijn je sterke punten binnen deze groep?
- Welke situaties wil je liever vermijden? Wat kunnen we doen als zo'n situatie toch ontstaat?
- Welke van jouw ervaringen kunnen anderen helpen?

(cp. Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 19)

De trajectbenadering is een **waardevol instrument** dat je doorheen het hele project kunt gebruiken. Het verbindt de projectervaring met de persoonlijke noden en langetermijndoelen van de jongere. **Voor jongeren die meer tijd nodig hebben** of moeilijker hun gedachten en ideeën onder woorden brengen, kun je **individuele gesprekken** voorzien. Ondersteun hen in dit proces.

Meer informatie over de trajectbenadering: ➤ **Trajectbenadering in vrijwilligerswerk** (SALTO-YOUTH, 2020, p. 30).

Bekijk ook ➤ **de One2One publicatie** van ➤ **Youthpass** voor inspiratie rond individuele gesprekken en trajecten.

Waar moet je op letten bij het plannen van logistiek

Toegankelijkheid is een essentieel onderdeel van inclusie. Bespreek tijdens de voorbereidingen van het project alle toegankelijkheidsnoden, zodat iedereen weet wat ze moeten doen. Nodig indien mogelijk partners met ervaring uit om goede praktijken te delen. Verzamel essentiële informatie van de deelnemende jongeren zodat je de logistiek kunt afstemmen op hun noden. Als je nog niet weet wie er precies komt, probeer dan al vanaf het begin uitsluitende factoren te vermijden.

De volgende lijst laat zien wat je kunt doen om inclusie en toegankelijkheid tijdens je project te garanderen. Deze lijst is niet volledig. Als je ergens niet zeker van bent: vraag het gewoon aan de mensen zelf, ga er nooit van uit.

Reisvoorbereidingen

Als je met een groep reist, plan dan extra tijd in. Er kunnen altijd onverwachte dingen gebeuren. Reizen met groepen met verschillende toegankelijkheidsnoden kan soms nog meer tijd vragen, bijvoorbeeld door verschillende toegankelijkheidsregels per land. Houd daarnaast rekening met de individuele noden van jongeren tijdens de reis, zoals voeding, medicatie, toiletgebruik of veiligheid, binnen externe beperkingen zoals vertrektijden of vaste zitplaatsen. Het kan veel zijn om te organiseren, maar met zorgvuldige planning en een positieve houding kunnen de meeste uitdagingen worden voorkomen. Zo kan iedereen van de reis genieten.

Vervoerskeuze

Reizen met bus of trein

Als je reist met jongeren met een lichamelijke beperking, neem dan contact op met de relevante trein- of busstations en vervoersmaatschappijen om informatie te krijgen over hun **ondersteunende diensten**. Mogelijk moet je hulp vooraf aanvragen. Controleer dit vóór je boekt om zeker te weten dat **assistentie beschikbaar** is op het gewenste moment en op de juiste plek. Kijk ook of er **toegankelijke toiletten** zijn in de trein of bus. Zorg dat deelnemers alles bij zich hebben **wat ze onderweg nodig hebben** zoals eten, drinken en medicatie.

Een bus huren

Een bus huren voor een groep kan een goed idee zijn, als de afstand tot de locatie het toelaat. Het is handig dat jongeren thuis kunnen instappen en op locatie uitstappen. Plan genoeg **pauzes** in zodat iedereen zich kan uitrekken, eten of andere persoonlijke zaken kan regelen.

Als er rolstoelgebruikers in je groep zijn, controleer dan of de **bus hiervoor geschikt** is. Als dat niet zo is, bespreek dan samen met de betrokken deelnemer wat de beste oplossing is. Til iemand niet zomaar de bus in. Dat kan het gevoel van comfort en waardigheid aantasten. Controleer ook of er voldoende ruimte is om een rolstoel veilig op te bergen.

Reizen met het vliegtuig

Duurzaam reizen is een prioriteit binnen de programma's Erasmus+ en het European Solidarity Corps. Probeer daarom, waar mogelijk, te kiezen voor milieuvriendelijke vervoersmiddelen.

Meer info over het Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Er is extra financiële ondersteuning mogelijk via het budget voor uitzonderlijke kosten als duurzaam reizen duurder uitvalt. Zie de gids van **Erasmus+ Jeugd** en de gids van het **European Solidarity Corps** voor meer informatie.

Soms is vliegen toch de enige optie, bijvoorbeeld bij lange afstanden of slechte verbindingen. Luchtvaartmaatschappijen bieden meestal **individuele assistentie voor mensen met een beperking**. Neem vooraf contact op met de luchtvaartmaatschappijen en check wat ze aanbieden. Let erop dat **elektrische rolstoelen** vanwege hun grootte niet in de cabine mogen en ingecheckt moeten worden. Meer informatie vind je op de websites van de luchtvaartmaatschappijen.

Vraag ook bij de vliegvelden van vertrek en aankomst na **welke ondersteuning zij bieden** en of die aansluit bij de noden van de deelnemers.

Openbaar vervoer ter plaatse

Niet elke locatie ligt vlak bij een station. Soms moeten jongeren alleen met het openbaar vervoer reizen.

Zorg daarom voor **toegankelijke en duidelijke reisaanwijzingen**. Ondersteun deelnemers of groepsleiders bij de voorbereiding om de oriëntatie gemakkelijker te maken. Informeer hen over de toegankelijkheid van aansluitend vervoer. Controleer of de **lokale stations** zijn uitgerust met informatie op schermen (voor deel-

nemers met een auditieve beperking), of met auditieve/tactiele oriëntatiesystemen (voor deelnemers met een visuele beperking).

Is er geen geschikt openbaar vervoer, of ligt het station te ver van de locatie? Organiseer dan **alternatief vervoer**, zoals een toegankelijke taxi of begeleid vervoer.

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Reiskosten worden gedekt door de programma's. Extra noden zoals dure reiskosten, individuele reisbijstand, communicatieondersteuning en andere diensten kunnen worden gefinancierd via Inclusion Support, mits goed onderbouwd. Meer op **p. 55**.

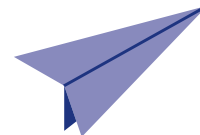
De toegankelijke locatie

De **locatie** beïnvloedt de sfeer van elk project. Kies een plek waar iedereen zich welkom en zelfstandig kan voelen. **Toegankelijkheid** voorkomt uitsluiting en bevordert de groepsdynamiek. Als bijvoorbeeld ontspanningsruimtes niet bereikbaar zijn voor iedereen, kan de groep uiteenvallen en kunnen sommigen zich buitengesloten voelen. Sommige obstakels kun je samen overwinnen. Maar als iemand telkens hulp nodig heeft bij het vinden van ruimtes, het openen van deuren of via een achteringang naar binnen moet, kan dat hun gevoel van comfort en erbij horen verminderen.

Hieronder enkele praktische tips om de toegankelijkheid van een locatie te controleren:

- Wijs één gezamenlijke ingang aan voor iedereen (ook als dat de achterdeur is).
- Houd **deuren** permanent open als ze niet automatisch opengaan of een obstakel vormen.
- Zijn er trappen? Zorg dan voor een **hellingbaan of lift**. Controleer of de lift werkt én of er een alternatief is als dat niet zo is. (Zo niet, dan is het misschien niet de juiste locatie.)
- **Meet de lift** en geef deze informatie vooraf door aan deelnemers en partners. Controleer of de bedieningsknoppen op een geschikte hoogte zitten, of er braille/voelbare knoppen zijn, en of er auditieve verdieping-aanduiding is.
- Kies locaties waarbij de belangrijkste ruimtes dicht bij elkaar liggen of makkelijk te vinden zijn.
- Organiseer een **oriëntatietour** voor iedereen die daar baat bij heeft.
- **Hulphonden** moeten welkom zijn. Bespreek met de eigenaar wat nodig is en leg dit uit aan de groep. Vertel ook dat hulphonden niet mogen worden afgeleid. Is iemand bang voor honden? Betrek deze persoon en de eigenaar om samen een oplossing te vinden (in alle rust, niet voor de hele groep).
- Zorg voor een **duidelijk oriëntatiesysteem** op de locatie: met visuele, kleurgecodeerde, auditieve of tactiele aanduidingen op ooghoogte, zodat routes voor iedereen begrijpelijk en toegankelijk zijn.
- Kijk of er echt toegankelijke **toiletten** zijn in de buurt van de seminarieruimtes en de eetzaal.

- Controleer de **veiligheids- en evacuatieprocedures**. Zorg dat die ook geschikt zijn voor mensen met een beperking.

De vrijwilligersruimte

Vrijwilligerswerk moet voor iedereen toegankelijk zijn. Zorg daarom dat ook **de ruimte waar vrijwilligers actief zijn** goed is ingericht. Betrek de vrijwilligers bij het proces en houd rekening met hun noden. Veel tips uit andere delen van deze checklist gelden ook voor individuele vrijwilligersactiviteiten. Let bij het inrichten van een vrijwilligersruimte op het volgende:

- Zorg dat de **toiletten** toegankelijk zijn en aangepast aan de noden van de vrijwilligers. Voorzie verstelbare **bu-reaus en stoelen** als er een werkplek nodig is.
- Zorg ervoor dat **pauzeruimtes** toegankelijk zijn voor iedereen, zodat vrijwilligers makkelijk kunnen meedraaien in het team.
- Voorzie indien nodig een rustige **werkplek zonder afleiding**.
- Wees flexibel in de werkuren: kortere werktijden en meer pauzes kunnen helpen.
- Bied **technische hulpmiddelen** aan, zoals schermlezers, vergrotingssoftware, sprekende rekenmachines of telefoonversterkers.

Toegankelijke accommodatie

- Soms liggen de locatie van de activiteit en de overnachtingsplek niet op dezelfde plek. Zorg er dan voor dat ze dicht bij elkaar liggen, zodat deelnemers niet ver hoeven te reizen en tijdens pauzes wat rust of privacy kunnen hebben.

Denk hierbij aan de volgende dingen:

- Als de accommodatie apart ligt, regel dan **vervoer** tussen beide plekken. Plan hier ook voldoende tijd voor in.
- Zorg dat er **toegankelijke slaapkamers en badkamers** zijn die voldoen aan de nodige standaarden. Bekijk ze bij voorkeur vooraf.
- Het is vaak leuk om **deelnemers te mixen** in de kamers, zodat ze elkaar beter leren kennen. Bespreek dit vooraf: iemand met een beperking wil misschien juist niet in een kamer met hun **persoonlijke assistent**, terwijl anderen zich prettiger voelen bij bekenden. Overleg hierover (individueel) met de deelnemers en groepsbegeleiders.

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Je kunt inclusiesteun aanvragen om extra kosten voor toegankelijke accommodatie te dekken. Vraag dit aan via je Nationaal Agentschap. Meer info op ➤ p. 55.

Toegankelijke gemeenschappelijke ruimtes en ontspanningszones

Tijdens groepsactiviteiten brengen deelnemers veel tijd door in gemeenschappelijke ruimtes of ontspanningszones. Die ruimtes moeten voor iedereen goed toegankelijk zijn. Als je meerdere seminarieruimtes gebruikt, is het handig als ze dicht bij elkaar liggen, zodat niemand verdwaalt of lange afstanden moet afleggen.

Let op de volgende zaken:

- De ruimte moet ruim genoeg zijn voor rolstoelen (denk: twee stoelen = één rolstoel). Maar het moet ook niet zó groot zijn dat mensen elkaar niet kunnen verstaan.
- Zorg dat **iedereen elkaar goed kan zien**, inclusief begeleiders, tolken en vertalers. Mensen met verminderd zicht moeten flip-overs en presentaties goed kunnen volgen.
- Let op de **akoestiek**. Echo's of lawaai van buiten kunnen storend zijn, bijvoorbeeld voor mensen die slechthorend zijn of een psychosociale beperking hebben.
- Kijk of je de **verlichting** kan aanpassen. Goede verlichting is belangrijk voor personen met een auditieve beperking die afhankelijk zijn van lippen en gebarentolken. Denk ook aan aanpassingen voor situaties waarin het licht tijdens een presentatie wordt gedimd. **Flikkerend licht** kan problemen geven.
- Zorg voor goede ventilatie via ramen of airco. **Frisse lucht** is belangrijk voor het comfort en de concentratie. Een benauwde ruimte kan moeilijk zijn voor mensen met bijvoorbeeld astma. Voorzie **verschillende soorten stoelen** (met en zonder rug- of armleuningen), zodat iedereen comfortabel kan zitten. Geef een korte rondleiding als dat nodig is, zodat **iedereen weet waar alles staat**. Denk eraan: wat voor jou logisch bereikbaar lijkt, is dat niet altijd voor iedereen.
- **Laat de inrichting zo veel mogelijk zoals die is**. Als er toch iets verandert, laat het de deelnemers weten. Dit voorkomt verwarring. Voor mensen die blind zijn is dit essentieel voor hun oriëntatie. Maar ook mensen met psychosociale beperkingen voelen zich vaak beter in een stabiele omgeving.
- Voorzie een **prikkelarme ruimte** waar iemand zich even kan terugtrekken, uitrusten of concentreren. Idealiter is dit een afgesloten ruimte. Wanneer dit niet mogelijk is, kan dit een afgeschermd plekje zijn met een bank of matras achter een gordijn of wand. Zo blijft iemand toch deel van de groep, maar kan die even tot rust komen. Vraag de groep om deze stille ruimte te respecteren.

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: De programma's bieden inclusieondersteuning om fysieke of communicatiebarrières weg te nemen. Neem vooraf contact op met je Nationaal Agentschap. Meer info op ➤ **p. 55**.

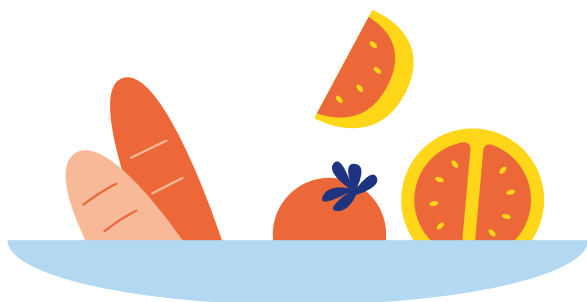

De catering

Eten is altijd essentieel. Maar samen eten is ook een belangrijk sociaal moment: deelnemers leren elkaar beter kennen en bouwen relaties op. Het is bovendien een goede graadmeter voor groepsvorming. Merk je dat jongeren zich tijdens het eten mengen, dan zit je goed. Is dat niet het geval, overweeg dan om meer tijd te investeren in groepsdynamiek. Zorg er uiteraard voor dat de eetruimte toegankelijk is en ruim genoeg, zodat iedereen zich er vlot kan bewegen.

Waar je op moet letten bij catering:

- Zorg ervoor dat de **tafels** op een geschikte hoogte staan voor rolstoelgebruikers.
- Laat blinde of slechtziende deelnemers vooraf kennismaken met de eetruimte, zodat ze zich kunnen **oriënteren**. Zorg voor een **rustige plek** (eventueel achter scheidingswanden) voor wie nood heeft aan minder prikkels tijdens het eten.
- **Blindengeleidehonden** moeten welkom zijn in de eetruimte. Vraag bij de locatie of de cateringservice na of er eten kan worden voorzien voor mensen met **verschillende diëten** (bv. vlees, vegetarisch, veganistisch, allergieën, religieuze of culturele gewoonten).

- Zorg ervoor dat **het eten en de belangrijkste ingrediënten worden gelabeld**.
- Als deelnemers hun **eten in stukjes** willen, vraag dan aan de keuken of ze dat vooraf kan doen.
- Vermijd oneetbare decoratie op het bord, zodat blinde deelnemers die niet per ongeluk opeten.
- Controleer of er **rietjes of bekertjes met handvatten** beschikbaar zijn voor wie dat nodig heeft.

En verder ...

Er zijn nog een aantal **praktische zaken** waar je rekening mee moet houden wanneer je deelneemt aan een internationaal project. Voor sommige deelnemers is het misschien de eerste keer dat ze naar het buitenland reizen. Denk aan het volgende:

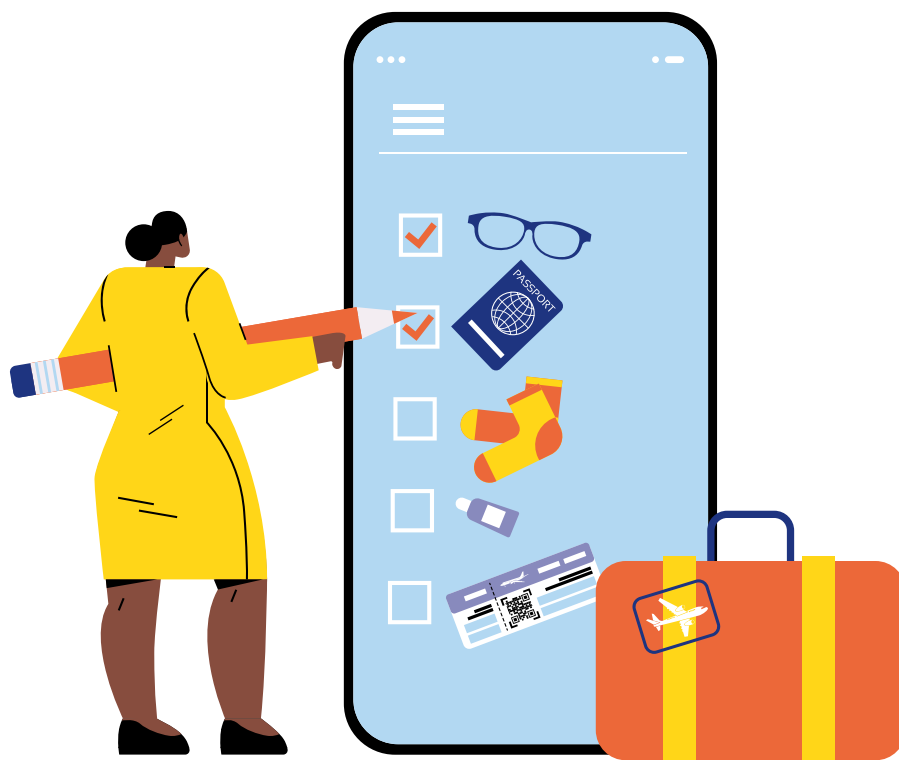
- Controleer of alle deelnemers de juiste **reisdocumenten** hebben. Is dat niet het geval, ondersteun hen (of hun familie) bij de aanvraag. Zo'n proces kan nieuw en verwarrend zijn.
- Als deelnemers een **visum** nodig hebben, organiseer dan de visumaanvraagprocedure en help de deelnemers. Een uitnodiging van de ontvangende organisatie kan nodig zijn.
- Zorg dat elke deelnemer een geldige, door het gastland erkende, **internationale ziekteverzekering** heeft. Je kunt die ook samen met hen organiseren.

- Een aanvullende **reisverzekering** kan zinvol zijn.

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Een visum kun je inbrengen onder inclusiesteun of uitzonderlijke kosten in het projectbudget (zie ➤ p. 55). Voor verzekeringen zijn er verschillende regelingen binnen Erasmus+ en het European Solidarity Corps. Raadpleeg de programmagidsen van ➤ **Erasmus+ Jeugd** of het ➤ **European Solidarity Corps**.

- Maak een **inpaklijst**, zowel digitaal als op papier. Vergeet niet om deelnemers te herinneren aan hun reisdocumenten, studentenkaart of Europese gehandicaptenkaart, medicatie en andere belangrijke zaken.
- Geef jongeren of hun families advies over hoeveel **zakgeld** ze het best meenemen. Voor deelnemers met leerstoornissen kan een korte training over omgaan met geld handig zijn. Als je reist naar een land met een andere munteenheid, toon dan hoe je lokale muntheden kan omrekenen naar euro, bv. met apps. Voorzie ook ondersteuning voor deelnemers met een visuele beperking om hen te helpen buitenlandse munten en biljetten te herkennen.

Een inclusieve leeromgeving creëren

Een inclusieve leeromgeving is een toegankelijke plek waar alle deelnemers, in al hun diversiteit, zich welkom voelen, erbij horen, beschermd zijn en worden aangemoedigd om actief deel te nemen. Het is een dynamische omgeving die flexibiliteit, voortdurende reflectie en aanpassing vraagt. Zo'n omgeving creëren is een grote verantwoordelijkheid voor de begeleiders, maar ook een gezamenlijk proces van de hele groep. Het verhoogt de tevredenheid, het leerproces én de betrokkenheid van iedereen. Internationale jongerenprojecten, met hun tijdelijke en non-formele karakter, bieden een uitstekende kans om inclusieve ideeën en methodes te oefenen en erover te reflecteren. De veilige ruimte van zo'n project laat toe om op een waarderende manier te leren uit fouten en mislukkingen, en biedt via een participatieve aanpak leerkanalen voor iedereen die betrokken is.

REFLECTIE

Als je terugdenkt aan je professionele of persoonlijke ervaringen: in welke situaties voelde jij je welkom en op je gemak? Heb je ook momenten meegemaakt waarin je je uitgesloten of gefrustreerd voelde? Focus dan op de vraag: waarom werkte het in de ene situatie wel, en in de andere minder goed?

Misschien heb je bij je reflectie gemerkt dat het eigenlijk niet zo moeilijk is om **een gastvrije en ondersteunende omgeving**

te creëren. De eerste stap is mensen met een beperking en hun noden op het vlak van toegankelijkheid serieus nemen, en hen persoonlijk te ontmoeten. Door een sfeer van vertrouwen en respect te creëren waarin diversiteit gewaardeerd wordt, nodig je mensen uit om hun noden te benoemen. Het resultaat: meer gelijkwaardigheid, respect en wederzijds begrip in de groep.

Begin met het team

Een team heeft **tijd nodig om elkaar te leren kennen** (als dat nog niet het geval is), vertrouwen op te bouwen en een idee te krijgen van elkaars rollen en verantwoordelijkheden, vanuit ieders perspectief. Plan hier tijd voor aan het begin van het project. Het is een goed idee om vanaf dag één **regelmatig overlegmomenten** te plannen – in een dynamisch project is een dagelijkse reflectie zeker aan te raden. Zo'n momenten maken het mogelijk om knelpunten en moeilijkheden tijdig te zien en op in te spelen. Samen oplossingen zoeken, helpt om snel bij te sturen en je aanpak aan te passen.

Maak je teamleden ook bewust van hun **voorbeeldrol. Hun gedrag, houding en manier van omgaan met flexibiliteit en empathie hebben invloed op de sfeer in de groep.** Als zij positiviteit en teamwork uitstralen, is dat een belangrijke stap richting een geslaagd inclusief project.

Het team moet zich **bewust zijn van situaties** die de inclusieve en positieve sfeer kunnen ondermijnen en vooraf strategieën bedenken om hiermee om te gaan (zie risicoanalyse ➤ p. 49).

REFLECTIE

Als iemand niet geniet van de activiteiten, in hoeverre komt dit dan door mijn houding en hoe kan ik dit veranderen?

Een uitnodigende fysieke omgeving creëren

Bij het ontwerpen van een project moet je aandacht besteden aan zowel de fysieke als psychosociale omgeving. De fysieke omgeving gaat over het aanpassen van ruimtes zodat ze de leerdoelen ondersteunen. Een toegankelijke binnen- en buitenruimte is essentieel voor een **veilige, gastvrije sfeer en heeft een positieve invloed op de groepsdynamiek**. Binnen is de ruimte meestal informeel ingericht, bijvoorbeeld met stoelen in een cirkel, om samenwerking en uitwisseling te stimuleren. Begeleiders nemen mee plaats in de cirkel zodat er oogcontact is. "We ontmoeten elkaar in onze ruimte": de ruimte wordt samen vormgegeven (bv. met posters aan de muur) en blijft flexibel, zodat deelnemers ze kunnen aanpassen aan hun noden (bv. ruimte voor rolstoelen, werken in kleine groepen, dansen ...).

In zo'n omgeving gebeurt er veel. Tegelijk kan het voor sommigen nodig zijn om zich even terug te trekken, zonder de groep volledig te verlaten. Voorzie daarom **rustige zones**, zoals een comfortabele hoek vlak bij de seminarieruimte. Voor zij die nood hebben aan tijd voor zichzelf en te ontspannen, richt je best een prikkelarme ruimte in die is afgesloten.

Inclusieve voorzieningen en toegankelijkheid zijn geen extraatje. Inclusie moet op elk niveau van het project **vanzelfsprekend** zijn. Het gaat er niet om tegemoet

te komen aan één individu, maar om een inclusief ontwerp waar iedereen baat bij heeft. Zo voelt niemand zich tekortgedaan omwille van de noden van iemand anders, en dat versterkt de positieve en coöperatieve sfeer.

Besteed aandacht aan de psychosociale omgeving

De psychosociale omgeving draait om teambuilding, groepsdynamiek en vertrouwen opbouwen. Ze creëert een veilige, ondersteunende context waarin jongeren betrokken zijn en gemotiveerd om te leren.

Voor jongeren met een beperking is het soms nieuw dat anderen ook van hen kunnen leren. Dat heeft vaak te maken met eerdere ervaringen of hun zelfbeeld. Non-formeel leren vertrekt vanuit het idee **dat iedereen iets bij te dragen heeft en dat iedereen van iedereen leert**. Maak dat waar door open dialoog actief te ondersteunen en te oefenen in de groep.

Maak kennis met de zes pijlers van de actieve en beschermende dialoog in **➤ Dialoogruimten - Creëer een sfeer van vertrouwen en begrip** (Totter, E., 2020, in IJAB (red.), p. 38).

Wees eerlijk. Laat jongeren zien dat je niet alles weet en dat ook jij fouten maakt. Als er iets misgaat, bied dan je excuses aan, zet het recht en leer eruit. Zo geef je het signaal dat fouten maken oké is. **Zie fouten niet als mislukkingen, maar als kansen om te groeien.**

Betrek jongeren als mede-experts. Geef jongeren een stem in besluitvorming (niet

alleen rond thema's die met een beperking te maken hebben) en betrek hen bij het zoeken naar oplossingen. Zo ervaren ze dat hun ideeën ertoe doen en dat hun bijdrage impact heeft. Hoe gemotiveerd iemand is, hangt vaak nauw samen met de mate waarin die zich persoonlijk betrokken en gewaardeerd voelt.

Probeer **proactief** na te denken over mogelijke noden, zoals de behoefte aan extra pauzes of ruimte voor reflectie en speel hier tijdig op in. Zo voelen alle deelnemers zich op hun gemak, ook als hun noden (nog) niet uitgesproken zijn.

Creëer een leeromgeving die focust op groei. Help jongeren om af te stappen van het idee dat ze bij anderen vooral moeten letten op tekortkomingen. Leg in plaats daarvan de nadruk op ieders **groeipotentieel**. Stimuleer gelijkwaardigheid in status, behandeling en respect. Dat betekent niet dat iedereen hetzelfde moet presteren. (Chupina, K., 2020, in IJAB, p. 9). Volg het principe van **rechtvaardigheid**: dat houdt rekening met verschillen om eerlijkheid mogelijk te maken. Sommige deelnemers hebben nu eenmaal meer drempels en dus ook meer ondersteuning nodig. Inclusieve benaderingen leggen de focus niet op wat ontbreekt, maar bouwen aan een inclusieve omgeving waar iedereen kan floreren. **Stel het concept van een veilige ruimte in vraag.**

We praten vaak over het creëren van een veilige ruimte, maar zo'n ruimte kan nooit volledig gegarandeerd worden. Wat voor de ene persoon veilig is, kan voor een ander bedreigend voelen. Een ondoordachte opmerking, frustratie of een gebrek aan transparantie kunnen ervoor zorgen dat jongeren zich onzeker of bedreigd voelen, en dat kan al snel de sfeer beïnvloeden. Wees je daarvan bewust. Voorzie momenten voor reflectie en blijf in verbinding met deelnemers, zodat je onveilige situaties kunt herkennen en gepast kunt reageren.

Zorg voor ondersteunende systemen

Een positieve en veilige omgeving ontstaat niet vanzelf. Er zijn **ondersteunende structuren nodig die drempels verlagen en noden erkennen**. Verwacht bijvoorbeeld niet dat iedereen dezelfde taal spreekt. Voorzie taalbemiddelaars, gebarentolken of andere nodige ondersteuning.

Binnen de vrijwilligersprojecten van het European Solidarity Corps kan je kiezen voor versterkt mentorschap (zie ➡ p. 58), een belangrijke vorm van ondersteuning. Mentoren en andere begeleidende personen zijn vaak een essentieel aanspreekpunt. Betrek hen vanaf het begin. Neem tijd om vertrouwen op te bouwen, ook

door informele momenten samen, zodat er een band ontstaat. Zo wordt het makkelijker om hulp te vragen als dat nodig is of als er zich iets onverwachts voordoet.

Informatie over het European Solidarity Corps: Je kan financiering aanvragen voor versterkt mentorschap, d.w.z. de voorbereiding, uitvoering en opvolging van op maat gemaakte activiteiten. Raadpleeg de programmagids van het **European Solidarity Corps**.

Zorg er in elk jongerenproject voor dat deelnemers weten **bij wie ze terechtkunnen** in geval van crisis of noodsituatie, bijvoorbeeld via een toegankelijke lijst met contactpersonen. Sommige deelnemers nemen een **persoonlijke assistent** mee. Denk dan op voorhand na over zaken als accommodatie en rolverdeling. Niet iedereen wil een kamer delen met hun assistent of de hele tijd samen zijn. Tegelijk is nabijheid vaak essentieel voor de nodige ondersteuning. Dit verdient dus aandacht in je voorbereiding en aanvraag.

Lees meer over persoonlijke assistenten bij jongerenprojecten in **Ondersteuningssystemen opzetten** (Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 27).

Zet in op **peer support**, maar op gelijkwaardige basis. Peer support kan een krachtige manier zijn om jongeren voor elkaar te laten zorgen. Zorg er wel voor dat dit op ooghoogte gebeurt. Duw jongeren zonder beperking niet in een 'helpersrol' tegenover anderen. Als dat gebeurt, versterk je net de ongelijkheid die je wil doorbreken, en dat leidt vaak tot frustratie bij iedereen.

"Ik wist niet hoe ik iets moest doen en ik geloofde niet in mezelf, dus ik dacht dat ik niets kon. Maar er waren zoveel mensen die me hielpen om in mezelf te geloven, en hierna wist ik: ik kan alles als ik het echt wil."

Deelnemer uit Tsjechië aan de internationale inclusieve jongeren-uitwisseling Building Bridges

Groepsdynamica

Het komt vaak voor dat jongeren zonder beperking nog geen contact hadden met jongeren met een beperking. Zulke ontmoetingen kunnen in het begin gekleurd zijn door onzekerheden en spanningen. Het is dan zinvol om in de eerste dagen van het project extra tijd te voorzien voor **groepsversterkende activiteiten** (zie p. 44). Dat helpt iedereen om elkaar op een persoonlijke manier te leren kennen en om zinvolle interacties aan te gaan. Houd de **groepsdynamiek** in de gaten en ondersteun actief conflictbeheer. Beide zijn belangrijk om het project vlot te laten verlopen en om ervoor te zorgen dat de groep zich goed voelt bij het proces. Om positieve interactie binnen de groep te stimuleren, kun je samen met de jongeren of vrijwilligers een **(groeps) overeenkomst** opstellen. Denk aan vragen zoals: "Wat vind ik belangrijk in de omgang met elkaar?"

Bespreek de noden en ideeën van alle betrokkenen, en noteer wat er is afgesproken. Je kunt hiervoor een poster of flipchart gebruiken en die op een zichtbare plek in de ruimte hangen. Houd er rekening mee dat niet iedereen kan lezen, bijvoorbeeld door een visuele beperking of leesproblemen. Overweeg daarom om de overeenkomst dagelijks hardop voor te

lezen. Bij conflicten of moeilijkheden kan er naar de overeenkomst worden verwezen. Die kan ook tijdens het project worden aangepast. Het opstellen ervan biedt een kans om naar elkaars bezorgdheden te luisteren en empathie te ontwikkelen.

Bekijk het proces voor het maken van ➤ **groepsovereenkomsten** (Kreissau-Initiative, 2017, p. 92).

Zorg er ook voor dat jongeren weten hoe ze **hun vrije tijd zinvol kunnen besteden**. Toon hen ruimtes zoals sportfaciliteiten of groepslokalen. Bied gezelschapsspellen, creatief materiaal en sportuitrusting aan zodat iedereen zich op een betekenisvolle manier kan engageren. Als jongeren de buurt of stad willen verkennen, voorzie dan een gids of help hen bij het zoeken naar toegankelijk vervoer en geschikte locaties.

Interactie met mensen met beperkingen en gezondheidsproblemen

REFLECTIE

Zijn jullie inclusief voor mensen met een beperking? Wat betekent dat volgens jou? Hoe geef je dit thema een plek in je project?

Interactie met mensen met een beperking of gezondheidsproblemen is voor veel mensen zonder beperking geen dagelijkse realiteit. Daardoor kunnen onzekerheden ontstaan: ze zijn bang om iets verkeerd te doen, of ze gaan juist te ver in hun hulp, ook als die niet gevraagd wordt. Soms worden persoonlijke grenzen overschreden of wordt iemands ruimte binnengedrongen.

Er bestaan veel veronderstellingen over beperkingen. Die komen vaak voort uit een gebrek aan interactie, kennis van maatschappelijke structuren of onwetendheid. Er zijn uiteraard richtlijnen die kunnen helpen om je eigen gedrag in vraag te stellen, maar belangrijk is: het zijn niet de mensen met een beperking die die richtlijnen nodig hebben.

Laat je handelen eerder leiden door **eenvoudig menselijk gedrag**:

- Doe niets bij mensen met een beperking dat je ook niet bij anderen zou doen (zoals iemand op het hoofd aaien of zonder reden aanraken).
- Pas het sleutelprincipe "**Niets over ons zonder ons**" toe. Zorg ervoor dat mensen met een beperking actief worden betrokken bij de besluitvorming.
- Betrek **mensen met een beperking bij leidinggevende functies**, als ze daarin geïnteresseerd zijn. Zo krijgen anderen de kans om hun kracht en talenten te erkennen, en tegelijk hun eigen vooroordelen in vraag te stellen.
- **Nooit aannemen, altijd vragen**. Een kleine stap betekent niet automatisch dat iemand in een rolstoel hulp nodig heeft. Mensen met een beperking leiden hun eigen leven in een samenleving die (nog) niet inclusief is. Als ze hulp nodig hebben, zullen ze erom vragen. En als je iemand ziet worstelen in een bepaalde situatie, bied dan hulp aan en kijk of het nodig is.
- Bied deelnemers **positieve rolmodellen** waarmee ze zich kunnen identificeren en van kunnen leren.

Taal en communicatie in inclusieve projecten

Taal en communicatie spelen een cruciale rol in inclusieve projecten. Ze gaan hand in hand met de toegankelijkheid van informatie en met de mogelijkheid tot actieve participatie. Je kunt niet zomaar uitgaan van een gemeenschappelijke taal. In groepen met uiteenlopende vaardigheden verschillen de communicatievaardigheden, zowel in de moedertaal als in vreemde talen, vaak sterk. Jongeren communiceren soms via gebarentaal, pictogrammen of andere alternatieve strategieën. Zorg er dus voor dat je project vanaf de start inzet op taaltoegankelijkheid: visualiseer geschreven inhoud, vertaal werkmaterialen en ondersteun communicatie tussen alle betrokkenen actief. Zo verminder je zichtbare en onzichtbare taal- en communicatiebarrières.

Misschien ken je de communicatievoorkeuren van je deelnemers nog niet vanaf het begin. Sommige jongeren zullen ook niet meteen aangeven dat ze iets niet begrijpen. Daarom is het belangrijk om meteen in te zetten op duidelijke, inclusieve communicatie.

Een eerste strategie is het gebruik van **eenvoudige en toegankelijke taal**. Leg helder uit in gewone taal of Easy-to-Read (ETR), gebruik duidelijke zinnen, stapsgewijze uitleg, lichaamstaal, visualisaties, gebaren, afbeeldingen, symbolen of voorwerpen. Zo maak je je communicatie toegankelijk voor iedereen. **Visualiseer**

waar mogelijk, zeker bij abstracte of complexe informatie.

Lees meer in de publicatie **↗ Per-spective: Inclusie** (Kreissau-Initiative, 2017).

Een andere aanpak is communiceren via **meerdere zintuigen (multisensorische benadering)**. Als één zintuig minder goed werkt (bijvoorbeeld gehoor of zicht), kan informatie op een andere manier binnenkomen. Beschrijf bijvoorbeeld beelden mondeling of ondersteun geschreven tekst met beelden. Door boodschappen te combineren met symbolen, kleuren of tekeningen, worden ze beter begrepen, ook als deelnemers moeite hebben met lezen.

En... wees geduldig. **Check altijd of iedereen mee is. Zo niet, leg het opnieuw uit.** Geef deelnemers genoeg tijd om te werken en vragen te stellen.

Er bestaan **algemene tips voor communicatie met mensen met een beperking**. Die kunnen je alvast op weg helpen. Maar de beste manier om communicatiebehoeften in kaart te brengen? Vraag het aan de jongeren zelf. Maak er een leuke activiteit van: organiseer bijvoorbeeld een partnerspel waarbij deelnemers elkaars voorkeuren ontdekken via gebaren, beelden, taal ...

Kijk eens naar **↗ Factsheet 2.5 10 belangrijke principes bij het communiceren met mensen met Beperkingen** (Chupina, K., 2020, in IJAB (red.), p. 20).

Een effectieve manier om taalbarrières te overbruggen is via **taalbemiddeling** (bijvoorbeeld iemand die getraind is in gewone taal) of door het inschakelen van **gebarentolken** of **real-time captioning** (spraak en audio worden onmiddellijk omgezet in tekst op een scherm).

Let op: net als gesproken en geschreven talen bestaan er wereldwijd ook **verschillende gebarentalen en dialecten**. Er is een internationale gebarentaal ontwikkeld, die sterk leunt op de Amerikaanse gebarentaal (ASL). Toch kun je er niet van uitgaan dat elke deelnemer met gebarentaal automatisch deze internationale versie begrijpt. Je hebt dus misschien meerdere gebarentolken nodig.

"De grootste zorg was communicatie, de taal. Ik was bang dat ik niet met anderen zou kunnen praten. Gelukkig werd mijn angst snel weggenomen. Ik begreep dat 'Building Bridges' echt gaat over het bouwen van communicatiebruggen. Ik begon meer te praten met de andere deelnemers en zij begrepen me en hielpen me ook."

Deelnemer uit Polen aan de inclusieve internationale jongerenuitwisseling Building Bridges

Veel jongeren vrezen dat ze niet goed zullen kunnen communiceren. Gebruik daarom **taalanimatie** of andere speelse methodes waarbij jongeren kunnen oefenen met **non-verbale, verbale en alternatieve communicatievormen**. Zo ontdekken ze dat communiceren niet moeilijk hoeft te zijn, en het bevordert meteen onderling contact.

Maak kennis met **Taalanimatie - de inclusieve manier** (IJAB (red.), 2017).

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Je kan inclusiesteun aanvragen om communicatiebarrières te verkleinen. Lees meer in het hoofdstuk Inclusie-ondersteuning in Erasmus+ en het European Solidarity Corps, **p. 55**.

Tot slot: het gaat niet alleen wat je zegt, maar ook hoe. Zet vanaf het begin een **open, positieve en inclusieve toon**. Gebruik taal die mensen welkom laat voelen en die stereotypes vermijdt. Vermijd termen die groepen afschilderen als hulpeloos of minderwaardig. Taal heeft impact: hoe je iets verwoordt, beïnvloedt hoe mensen zich voelen en hoe anderen hen zien. Als teamleden worden we gehoord, en wat we zeggen telt. Dus kies je woorden zorgvuldig. Ze kunnen bruggen bouwen of muren optrekken.

Inclusief ontwerp van het leerproces

Als je een leerproces echt inclusief wilt maken, moet je vertrekken vanuit het idee dat elke jongere anders is. Toegankelijke activiteiten zijn belangrijk, maar inclusie gaat verder dan dat: het draait om ruimte maken voor de hele waaier aan menselijke verschillen. Twee waarden staan daarin centraal: **bewustzijn en empathie**. Bewustzijn om te zien hoe divers je groep is, empathie om die verschillen serieus te nemen en mee te nemen in je aanpak, vanaf het ontwerp tot in de kleinste details.

REFLECTIE

Je hebt vast al vaker projectprogramma's opgesteld. Wat zou je anders doen als je vanaf het begin inzet op inclusie?

Het programma van een inclusief jongerenproject

Een goed voorbereid **programma** met **doordachte methodes** geeft houvast aan zowel jou als aan de jongeren. Het biedt structuur en maakt samenwerking makkelijker. Probeer een goede balans te vinden tussen werktijd, ontspanning, plezier en leren. En maak het programma **samen met jongeren**, niet alleen voor hen.

Tegelijk plan je best niet alles te strak. **Onverwachte dingen** horen er gewoon bij. Vraag je af of er genoeg ruimte is voor flexibiliteit. Inclusieve projecten mogen gerust wat **trager** gaan. In een diverse groep is er altijd wel iemand die sneller

moe is, zich minder lang kan concentreren of nood heeft aan extra **pauzes**. Plan die dus bewust in.

Geef aan het begin van de dag een **overzicht van het programma**. Dat helpt jongeren om zich te oriënteren en geeft rust. Herhaal het ook op vaste momenten, want niet iedereen onthoudt alles meteen. Voor sommige jongeren is **houvast** heel belangrijk. Als dat ontbreekt, raken ze snel het noorden kwijt. Rituelen (zie [p. 45](#)) of terugkerende onderdelen kunnen helpen om structuur te bieden. **Leg ook uit waarom je iets doet**. Voor veel jongeren is het makkelijker om zich in te zetten als ze snappen wat het doel is van een activiteit.

Regelmatische reflectiemomenten geven jongeren de kans om feedback te geven, nieuwe ideeën aan te brengen of gewoon te delen wat voor hen wel of niet werkte. Zorg dat evalueren niet te abstract wordt. **Vat samen** wat er gebeurd is en stel open vragen die uitnodigen tot nadenken. Voorzie ook een **veilige setting** waar jongeren bezorgdheden kunnen uitspreken. Een groepsronde werkt vaak goed, maar niet iedereen voelt zich comfortabel in een groep. Laat jongeren weten dat er ook één-op-één gesprekken mogelijk zijn en **bij wie ze daarvoor terechtkunnen**.

Jongeren betrekken bij een project is **meer dan alleen vragen wat ze denken**. Laat hen ook zelf iets op poten zetten, iets begeleiden of mee keuzes maken. Zo kunnen ze hun kennis en vaardigheden inzetten en groeien in zelfvertrouwen. Sommige jongeren zijn dat misschien niet gewend of hebben het gevoel dat hun mening toch niet telt. Geef hen tijd, moedig hen aan,

stap voor stap, en toon dat hun ideeën echt meetellen. En heel belangrijk: als je hen uitnodigt om iets te delen, **doe er dan ook iets mee**. Er is niets zo ontmoedigend als input geven en dan... stilte. Kan iets niet? Wees eerlijk en leg uit waarom. Transparantie is een vorm van respect.

Voor een inclusief leerproces zijn de volgende bouwstenen belangrijk:

➤ **Groepsversterkende activiteiten**

leggen de basis voor een veilig groepsproces. Ze helpen jongeren om elkaar te leren kennen en een gevoel van verbondenheid op te bouwen. Een grappige ijsbreker of creatieve kennismaking zet meteen de toon. In inclusieve groepen vraagt dat soms wat meer tijd, neem die dan ook en plan ze in.

➤ Energizers brengen leven in de groep en houden de concentratie scherp. Gebruik liever termen als 'activiteiten' of 'methodes' in plaats van 'spelletjes', want sommige jongeren haken daarop af. Voor jongeren die moeilijker durven loslaten, helpt het als begeleiders gewoon meedoen. Zo toon je: het mag luchtig zijn, je mag plezier maken.

Op zoek naar energizers voor iedereen? Check de werkvormen van ➤ **De Ambrassade** (n.v.t.).

➤ **Taalanimatie** (➤ p. 41) helpt om taalbarrières te doorbreken en samenwerking te bevorderen. Omdat jongeren verschillende communicatievoorkeuren hebben, is het ook een goeie manier om daar mee te experimenteren. Laat hen non-verbale signalen verkennen of zinnetjes leren in gebarentaal, zoals 'Dankjewel' of 'Hoe gaat het?'. Of ga samen op zoek naar dierengeluiden in andere talen, lachen verzekerd!

- **Werken aan leerdoelen** (zie trajectbenadering ➤ p. 27) helpt jongeren om inzicht te krijgen in wat ze leren en hoe ze daarin willen groeien. De Youthpass is hierbij een handig hulpmiddel. Het zet jongeren aan om stil te staan bij hun leerproces, hun doelen te benoemen en te reflecteren op leerresultaten.

Ontdek wat de ➤ **Youthpass** (Youthpass, n.v.t.) allemaal te bieden heeft om leerprocessen zichtbaar en waardevol te maken.

- Praat met jongeren over wat ze uit het project willen halen. Begin daar al mee bij de voorbereiding of op de eerste dag: vraag naar hun verwachtingen en persoonlijke leerdoelen. Gebruik reflectie en dagelijkse evaluaties om belangrijke leermomenten te benoemen en samen na te denken over mogelijke volgende stappen. Werk ook met je partners samen om jongeren na het project in dit proces te blijven begeleiden. Wees je er wel van bewust dat dit voor sommige jongeren erg abstract kan aanvoelen. Bied ondersteuning waar nodig, individueel als dat kan, en stel gerichte vragen. Luister aandachtig en vat samen in je eigen woorden om zeker te zijn dat je hen goed hebt begrepen. Je kunt bijvoorbeeld een dagboek met leidvragen introduceren, waarin jongeren hun gedachten en ideeën kunnen neerschrijven. Zo worden hun **leerervaringen op een duurzame manier vastgelegd**.

- Voorzie voldoende **vrije tijd** in het programma. Jongeren hebben die momenten nodig om te ontspannen, tot rust te komen en informeel met elkaar om te gaan. Juist in die losse setting ontstaan vaak waardevolle leerervaringen.

Routine door rituelen

(Groeps)rituelen brengen structuur in een project. Het zijn terugkerende gewoontes die houvast geven. Voor jongeren die nood hebben aan duidelijkheid en voorspelbaarheid, zeker wie leeft met een psychosociale of verstandelijke beperking, zijn rituelen extra belangrijk. Ze creëren verbondenheid, een gevoel van veiligheid en een duidelijk referentiepunt.

Voorbeelden dan groepsrituelen:

- Ochtendcirkels zijn een fijne manier om samen de dag te starten. Zorg dat ze altijd op hetzelfde moment en op dezelfde plek plaatsvinden, met een herkenbare opbouw. **Zo weet iedereen waar die naartoe moet na het ontbijt.** Mogelijke onderdelen: een gezamenlijk lied, een energizer, een korte oriëntatie op het dagprogramma en een moment waarop jongeren kunnen delen hoe ze zich voelen.
- **Startmomenten na een pauze:** zeker als activiteiten op verschillende plekken doorgaan, is het handig om telkens op een vaste locatie opnieuw samen te komen (bijvoorbeeld in de gemeenschappelijke ruimte). Zo hoeven jongeren niet te zoeken en dus ook niet te stressen of gefrustreerd te raken. Een korte energizer en een herinnering aan wat er volgt, volstaan vaak om weer vlot te starten. Wie

extra begeleiding nodig heeft, kan geholpen worden door een teamlid.

- **Dagelijkse evaluaties**, bijvoorbeeld telkens voor het avondeten, zijn een waardevol ritueel **om de dag bewust af te sluiten**. Plan ze op een vaste plek en tijdstip, dat geeft rust en herkenning.

Methodes in inclusieve jongerenprojecten

REFLECTIE

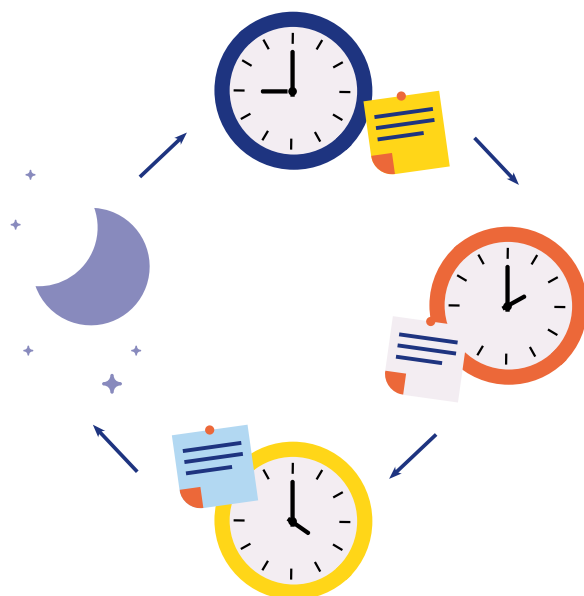
Denk eens aan een van je favoriete methodieken. Werkt die ook goed met een diverse groep? Waar zie je mogelijke drempels? En wat zou je kunnen aanpassen zodat de methode toch haar doel bereikt?

Waarschijnlijk heb je meteen al een paar ideeën. Dat is logisch: we zijn het gewend om methodieken aan te passen aan een nieuwe context, andere noden of een andere groepsdynamiek. Soms wisselen we een klein element, voegen we iets toe of maken we iets eenvoudiger. Inclusieve methodes ontstaan op dezelfde manier. **Je hoeft het wiel niet opnieuw uit te vinden**. Je kunt blijven werken met je vertrouwde aanpak, alleen vraagt het soms net wat meer creativiteit of flexibiliteit.

Denk aan methodes die **verschillende zintuigen en vaardigheden** aanspreken en zo een holistisch leerproces mogelijk maken. Zo vinden jongeren met **verschillende leerstijlen** altijd iets dat hen aanspreekt. Pas methodes aan zodat jongeren hun **sterktes en talenten kunnen inzetten en laten zien**. Zo help je ook mee om het idee van 'tekorten' te doorbreken. Inclusieve aanpakken vertrekken vanuit wat iemand wél kan. Misschien tekent of zingt iemand bijzonder goed. Groepstaken waarbij uiteenlopende talenten aan bod komen, kunnen jongeren laten stralen en hun zelfvertrouwen versterken. Natuurlijk is het belangrijk om te zoeken naar wat jongeren verbindt. Maar wees niet bang om verschillen zichtbaar te maken. **Diversiteit mag er zijn en het mag ook als iets positiefs benoemd worden**.

Er zijn **veel manieren om hetzelfde doel te bereiken**. In een inclusieve context hoeft niet iedereen alles op dezelfde manier te doen. Bied dus verschillende opties aan: sommige jongeren schrijven liever, anderen tekenen of bewegen liever. Zo kan iedereen op een manier die bij hen past, groeien richting een bepaald leerdoel. Laat jongeren ook zelf kiezen hoe ze iets

willen aanpakken. Die keuzevrijheid werkt versterkend. Voorzie bij een reeks activiteiten bijvoorbeeld een 'teasersessie', waarin jongeren **eerst kunnen uitproberen** in plaats van alleen uitleg te krijgen. Niet iedereen kan zich een activiteit goed voorstellen, dus ervaren werkt vaak beter dan enkel uitleg. **Breng afwisseling in de setting.** Wissel af tussen werken in kleine groepjes, plenair en individueel. Sommige jongeren voelen zich comfortabeler in een kleine groep en komen daarin ook beter tot hun recht.

"Een groot voordeel voor ons was dat we allemaal uit onze comfortzone moesten stappen. Hier in het project moest ik dingen doen die ik nooit eerder had gedaan, en dan ook nog met mensen die ik niet kende. Maar iedereen had zin om te experimenteren om uit te zoeken wat er wél mogelijk was."

Deelnemer uit Griekenland aan het inclusieve project The Mask (Dadanides, S., 2018)

De laatste fase van een inclusief project

De **eindfase** van een project is een **belangrijk overgangsmoment** tussen het project en de terugkeer van de jongeren naar hun 'gewone' leven. Het is vaak een emotionele periode, zeker wanneer er vriendschappen en hechte banden zijn ontstaan. Jongeren kunnen thuis in een moeilijke situatie leven of verblijven in een instelling met strikte regels. Alleen al het vooruitzicht om terug te keren kan dan zwaar wegen. Andere jongeren voelen zich misschien al veranderd en worden geconfronteerd met beslissingen over hun volgende stappen. Het is belangrijk om deze fase goed te plannen en activiteiten aan te bieden die jongeren versterken en hen met positieve gevoelens laten vertrekken.

Hier zijn enkele ideeën die empowerend kunnen werken in de eindfase van een inclusief jongerenproject:

➔ **Een slotevenement** (zoals een show of tentoonstelling) werkt vaak erg versterkend. Iedereen krijgt de kans om persoonlijke verwezenlijkingen te tonen als onderdeel van het leerproces. Het is een moment van enthousiasme en positieve energie. Jongeren met een beperking, die zelden erkenning krijgen van leeftijdsgenoten zonder beperking, voelen zich gewaardeerd en echt onderdeel van de groep. Voor jongeren zonder beperking kan dit

een volgende stap zijn in het veranderen van hun kijk op en houding ten opzichte van mensen met een beperking. Er zijn voor zo'n slotevenement veel verschillende vormen mogelijk. Niet iedereen staat bijvoorbeeld graag op een podium. Houd rekening met ieders persoonlijke grenzen.

- Vooruitblikken is essentieel wanneer je werkt aan een **persoonlijk traject**. Europese leeractiviteiten mikken op een **duurzame impact** in het leven van jongeren. Dat vooruitdenken is voor de ene jongere makkelijker dan voor de andere. **Maak het proces toegankelijker** met richtinggevende vragen en voorbeelden.

- Een eindevaluatie is een waardevol afscheidsritueel. Het helpt jongeren om met een goed gevoel afscheid te nemen. Gevoelens en gedachten delen, horen wat anderen bezighoudt, geraakt worden door elkaar: dat is goud waard. Kies methodes die voor iedereen werken. Een schriftelijke evaluatie is niet altijd geschikt, zeker niet als schrijven moeilijk is voor sommigen. Gebruik bijvoorbeeld positieve foto's, vertalingen of creatieve werkvormen.

Je vindt ideeën in ➤ **evaluatiemethoden** (SALTO-YOUTH, 2022, p. 115).

- Alle deelnemers aan Europese jongerenprojecten hebben recht op een ➤ **Youthpass**. Dat is meer dan een certificaat: het is een leerproces dat jongeren helpt om te reflecteren op

wat ze geleerd hebben. De zelfevaluatie maakt deel uit van het officiële certificaat. Zo worden leerresultaten erkend, ook bij jongeren met een beperking. Youthpass laat hen toe om hun competenties te tonen aan organisaties, potentiële werkgevers of begeleiders. Je kunt het effect versterken door het certificaat feestelijk te overhandigen.

Meer weten over de Youthpass:

➤ **Youthpass Unfolded - ook voor inclusiegroepen** (SALTO-YOUTH, 2016).

"Hoe hebben we dit als een geweldige ervaring kunnen beschouwen? We hebben op een buitengewone manier samengewerkt. We wisten waar het moeilijk zou kunnen worden en we waren vastberaden om er samen door te gaan. Daardoor is er iets verbazingwekkends en onverwachts gebeurd. Echte vrienden. Mensen die me inspireerden. Mensen die me gelukkig maakten. Mensen bij wie ik het gevoel had dat ik ze al tientallen jaren kende, ook al was het maar 6 of 7 dagen."

Deelnemer en filmmaker met een beperking uit Griekenland aan het inclusieve project ➤ The Mask (Dadanides, S., 2018)

Een risicoanalyse-plan ontwikkelen

Om jongeren een positieve ervaring te bieden, is het belangrijk om vooraf maatregelen te plannen en voorbereid te zijn op mogelijke uitdagingen. Zelfs dan loopt niet alles zoals verwacht en dat is oké. Doe het stap voor stap. Belangrijk is vooral dat je een **veilige en vertrouwde omgeving** creëert, waar **fouten gemaakt mogen worden** en gezien worden als onderdeel van het leerproces. Als iets niet loopt zoals gepland, kun je samen op zoek naar oplossingen.

Een risicoanalyse helpt je om mogelijke risico's of problemen in kaart te brengen en om voorbereid te zijn op onverwachte situaties. Het is een waardevol instrument waarmee jij en je team snel kunnen reageren om de veiligheid en gezondheid van jongeren te garanderen. Bespreek met je team en met de jongeren zelf welke **misverstanden, fouten of incidenten** zich kunnen voordoen. Denk daarbij aan: de algemene context van je project, geplande activiteiten, de reisvoorbereiding, gezondheid en veiligheid, de locatie van het vrijwilligerswerk, individuele noden van deelnemers, mogelijke interculturele spanningen of discriminatie. **Schat in hoe waarschijnlijk de risico's zijn**, bepaal welk risiconiveau aanvaardbaar is en denk na over **preventieve maatregelen**. Zorg ook voor een plan B voor het geval er toch iets misloopt. Wijs verantwoordelijkheden toe en stel duidelijke strategieën op zodat iedereen weet wat te doen. Vergeet niet om

je plan ook tijdens het project te evalueren en bij te sturen. Projecten zijn immers **dynamische processen**.

Ter inspiratie kun je **een voorbeeld** en **een sjabloon** vinden van een risicoanalyse (National Youth Agency, 2024).

Risicoanalyse - de jongeren

De kans op conflicten, misverstanden of uitsluitingsgedrag wordt kleiner als jongeren zich betrokken voelen en eigenaarschap ervaren. Maar het blijft mogelijk dat er spanningen ontstaan, op eender welk moment. De oorzaken kunnen divers en soms onvoorspelbaar zijn. Wees alert en flexibel.

Elke storing verdient je aandacht en moet open en snel worden aangepakt. Soms betekent dat dat je het programma moet aanpassen. Niet alles is altijd zichtbaar. Regelmatige evaluatie en vertrouwelijke gesprekken kunnen helpen om problemen tijdig te signaleren en aan te pakken.

Het opstellen van een **(groeps)overeenkomst** (zie **p. 38**) kan helpen om met conflicten om te gaan. Open het gesprek en nodig jongeren uit om te delen wat zij belangrijk vinden in het samenwerken. Zo kunnen ze hun eigen noden onder woorden brengen, luisteren naar anderen en empathie ontwikkelen. Bij spanningen is de groepsafspraken een handig referentiepunt.

In gemengde groepen kunnen er **angsten en onzekerheden** zijn, bijvoorbeeld rond gedrag zoals impulsiviteit of een korte aandachtsspanne (mogelijk bij jongeren met ADHD of het syndroom van Down). Zo'n gedrag kan irritatie opwekken of afstand creëren. Probeer dit tijdig te herkennen en bespreek het openlijk. Vaak kan een open en eerlijk gesprek dergelijke situaties snel oplossen.

Je kunt ook merken dat sommige jongeren geen **fysiek contact** willen met iemand met een lichamelijke of meervoudige beperking en dit op een kwetsende manier uiten. Probeer zulke situaties te voorkomen. Vermijd in het begin methodes met fysiek contact zodat jongeren de tijd krijgen om elkaar op een veilige manier te leren kennen. Gebruik ook je rol als begeleider bewust: jouw houding en interactie met de groep is een belangrijk voorbeeld.

Risicoanalyse - het team

- Breng je team op de hoogte van het risicopreventie en -actieplan. Zorg dat ze het plan kennen en weten wat te doen bij noodgevallen. Wijs **duidelijke rollen en verantwoordelijkheden** toe en maak afspraken duidelijk.
- Deel **nuttige contactinformatie** (noodnummers, nummers van begeleiders ...) met je team.
- Maak het team bewust van hun unieke rol. Ze bouwen relaties op met jongeren en observeren wat er gebeurt. Hun inzichten zijn belangrijk, want niemand kan overal zijn. **Besprek vooraf moeilijke situaties en mogelijke (re)acties.**
- Ga samen aan de slag met **de waarden van jeugdwerk** en hoe die in de praktijk te brengen. Verken bijvoorbeeld samen ➤ **het 'jeugdwerkeffect'** met de kampvuurkaartjes van De Ambrassade.
- **Informeel het team over relevante info van deelnemers** zoals allergieën, epilepsie (denk aan flikkerlicht), medicatie of triggers. Zorg dat groepsleiders ook contactgegevens van familieleden hebben.

- Werk aan onderling vertrouwen zodat iedereen **elkaar kan ondersteunen** wanneer het nodig is. **Evalueer regelmatig, liefst dagelijks.** Zo kunnen problemen tijdig besproken worden en voorkom je dat ze escaleren. Samen zoek je sneller naar oplossingen.
- Werk aan het bewustzijn binnen het team over situaties die de inclusieve en positieve sfeer kunnen ondermijnen, zoals **uitsluiting** of **discriminatie**. Ontwikkel strategieën om die te herkennen en er gepast op te reageren.

De ➤ **Richtlijnen voor goede praktijken: Young people's safety and youth exchange programmes** (Léargas, 2004) geven waardevolle informatie over de veiligheid van jongeren in groepsuitwisselingen.

Follow-up

Jongerenprojecten eindigen niet wanneer je de deelnemers uitzwaait. Een groot deel van het leerproces vindt pas plaats nadat iedereen weer thuis is en de tijd heeft gehad om alle ervaringen te verwerken.

De **follow-up** is een essentieel onderdeel van het traject. Het gaat om evaluatie en opvolging, duurzame projectplanning, kwaliteitsontwikkeling van jeugdwerk en blijvende ondersteuning voor jongeren. Besteed tijdens de follow-up extra aandacht aan **inclusie, diversiteit** en de **participatie van jongeren in maatschappelijk kwetsbare situaties**.

Hier zijn enkele voorbeelden van hoe de follow-up het inclusieve karakter van je projecten en de betrokken mensen kan beïnvloeden:

- Nodig je **projectteam** uit om samen terug te blikken op hun ervaringen met gemengde groepen. Zo'n reflectie is belangrijk om te groeien en van elkaar te leren. Bespreek uitdagingen én successen. Moedig teamleden aan om hun inzichten en soortgelijke ervaringen te delen. Wat hebben ze geleerd? Wat zouden ze de volgende keer anders doen om inclusiever en meer diversiteitsgevoelig te werken? Vraag ook wat jij als organisator anders kan aanpakken om hun werk te versterken. Stimuleer teamleden om relevante trainingen te volgen voor hun verdere ontwikkeling.

Onderzoek de methode van **Peer consulting** (Coverdale, n.v.t.) om de expertise binnen het team te benutten en te versterken.

Check regelmatig **de kalender van JINT** voor relevante vormingen en trainingen, zowel internationaal als nationaal.

- **Groepsbegeleiders** zijn vaak professionals die ook buiten het project met de jongeren werken. Tijdens inclusieve projecten observeren ze hoe jongeren functioneren in een nieuwe context. Omdat ze vanop afstand meekijken, zijn ze vaak aangenaam verrast door wat ze zien. Moedig hen aan om stil te staan bij die nieuwe inzichten, want ze kunnen een **grote impact hebben op hun manier van werken**. Verzamel hun feedback en aanbevelingen voor de verdere ontwikkeling van je inclusief jongerenwerk: zij hebben waardevolle kennis over de deelnemers.

- Evalueer het project samen met je **partners uit andere sectoren**. Verwerk de feedback van deelnemers, teamleden en groepsbegeleiders. Wat neem je mee? Kijk opnieuw naar de doelstellingen. Ben je tevreden over het partnernetwerk? Moet je nieuwe partners betrekken, bijvoorbeeld die werken met specifieke doelgroepen? Heb je nieuwe doelgroepen bereikt? Was het project zo divers als gehoopt? Was het gemakkelijk om jongeren te bereiken of moet je je communicatie verbeteren? Wat heb je geleerd en wat wil je aanpassen om je projecten inclusiever en diversiteits-

gevoeliger te maken? Leg de resultaten van dit gesprek vast als leidraad voor je volgende inclusieve project.

Verspreid het nieuws!

Activiteiten die de **zichtbaarheid, verspreiding en verdere benutting van je inclusief project** bevorderen, zijn essentieel om een **breder publiek** te bereiken dan enkel de deelnemers. Zo versterk je de duurzame impact van inclusief Europees jongerenwerk. Met gerichte verspreidingsstrategieën laat je anderen kennismaken met de projectresultaten, opgedane inzichten en bijzondere ervaringen, en moedig je hen aan tot verdere actie en betrokkenheid. **Het delen van je resultaten is ook een manier om inclusie en diversiteit structureel te verankeren.**

Ideeën voor de verspreiding van je project:

- Werk samen met je partners aan een verspreidingsstrategie, liefst al vanaf de voorbereidingsfase. Zo kun je al tijdens het project met de eerste acties starten. Houd rekening met de noden en perspectieven van alle betrokkenen. Denk na over wat je precies wilt communiceren, waarom en op wie je je wilt richten, zeker in het kader van inclusie en diversiteit.

- **Deel je resultaten, ervaringen, methodieken en goede praktijken** uit inclusieve jongerenprojecten om **inclusie en diversiteit mee op de agenda** te zetten. **Inspireer** andere jeugdorganisaties en jeugdwerkers met jouw aanpak. Gebruik relevante partnernetwerken, sociale media of online platforms zoals **de SAL-TO-YOUTH Toolbox** of het **Erasmus+ Project Results Platform**. Zet ook in op het bereiken van doelgroepen met een beperking, om extra aandacht te genereren voor je inclusieve internationale jeugdwerk.

- Maak je verspreidingsmateriaal **toegankelijk**. Zo toon je dat je inclusie echt ernstig neemt. Tegelijk bereik je nieuwe doelgroepen met je projectresultaten. Je kan op die manier ook nieuwe relevante partners of geïnteresseerde jongeren aantrekken.

- **Jongeren zelf zijn sterke ambassadeurs van internationale projecten.** Betrek hen bij de follow-up: laat hen hun verhaal doen, ervaringen delen en **leeftijdsgenoten informeren** over mogelijkheden binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps. Vraag of ze een verslag willen schrijven voor de nieuwsbrief van je organisatie of een lokaal evenement willen organiseren met steun van projectpartners.

Weer thuis

Sommige jongeren keren op een bepaalde manier veranderd terug naar hun vertrouwde omgeving. Door hun ervaringen en leerproces binnen het project kunnen ze **moeite hebben om opnieuw hun plek**

te vinden binnen hun vriendenkring of familie. Dat vraagt soms **extra persoonlijke ondersteuning**. Ze kunnen veel te verwerken hebben, zonder dat er in hun directe omgeving iemand is bij wie ze terecht kunnen. Haal het belang van ondersteuning al aan **tijdens de voorbereiding van je project**. Zo benadruk je dat het deel uitmaakt van het volledige traject en goed voorbereid moet worden. Deel goede praktijken zodat partners en groepsleiders ondersteunende strategieën kunnen ontwikkelen.

Zorg dat jongeren iemand hebben bij wie ze terecht kunnen zoals een vertrouwenspersoon. Denk na over methodieken of coachingstrategieën om hun **persoonlijke groeiproces** positief te **ondersteunen**. Betrek het netwerk van de jongere (familie, vrienden, vertrouwenspersonen) erbij, als de jongere daarmee instemt. Zo zorg je ervoor dat het proces ook na afloop zo inclusief mogelijk blijft.

Begeleid jongeren om hun nieuwe vaardigheden, inzichten en ervaringen in te zetten in sociale activiteiten, jeugdwerk of lokale betrokkenheid. Maak een overzicht van lokale groepen en initiatieven. Laat hen kennismaken met verdere kansen binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps, zoals **Participatieprojecten** (Erasmus+ Jeugd, n.v.t.) of **Solidariteitsprojecten** (European Solidarity Corps, n.v.t.).

Vind ideeën over actieve betrokkenheid van jongeren in het **DARE Youth Peer Support Model** (DARE DisAble the barRiErs, 2020).

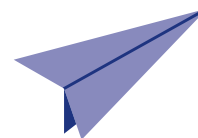

"Ik stond op het punt om school te verlaten. Gelukkig werd ik uitgenodigd door een lokale organisatie om deel te nemen aan een inclusieve jongerenuitwisseling in Polen. Het was de eerste keer dat ik naar het buitenland ging. Mijn Engels was niet goed. Ik was verlegen en had het moeilijk in het begin... maar op het einde wilde ik niet meer weg en we moesten allemaal huilen. Op de een of andere manier heeft deze ervaring me veranderd. Toen ik hoorde dat ik volgende zomer opnieuw mee kon, begon ik me echt in te zetten op school. Ik kreeg veel steun van de jeugdwerkers van de organisatie waarmee ik ging. Nu is mijn Engels niet alleen verbeterd, maar zal ik dit jaar ook mijn school afmaken. Deze ervaringen hebben mijn leven veranderd."

Deelnemer uit een kwetsbare situatie uit Estland aan het internationale inclusieve jongerenproject Building Bridges

Ondersteuning voor inclusie in Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps

Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps voorzien **extra middelen** voor onder meer inclusie, aangezien inclusie en diversiteit een centrale prioriteit vormen binnen beide programma's. Hoewel bepaalde elementen al eerder in deze gids aan bod kwamen, krijg je hier een beknopt overzicht van de mogelijkheden.

Onthoud dat inclusie van bij de start deel moet uitmaken van het projectmanagement om drempels voor deelname doeltreffend te verlagen of weg te nemen. Dat geldt ook voor het budget. Het is belangrijk om al in de aanvraagfase **rekening te houden met eventuele bijkomende kosten**. Denk aan extra groepsleiders, begeleiders of andere betrokken personen. Neem hen meteen op in je aanvraag.

BELANGRIJK

Het is niet altijd mogelijk om vanaf het begin alle noden rond inclusie te voorzien, aangezien bepaalde noden en bijhorende kosten pas duidelijk worden zodra je weet wie er aan je project zal deelnemen. Toch is het belangrijk om bij de **aanvraag al zo goed mogelijk in te schatten** welke ondersteuning er nodig kan zijn. Heb je een Accreditatie binnen Erasmus+ Jeugd of een Kwaliteitslabel in het European Solidarity Corps? Dan kun je in een later stadium van je project extra financiële ondersteuning aanvragen voor inclusie (zie verder). Let wel: bij individuele projectaanvragen in Erasmus+ Jeugd of bij Solidariteit-

sprojecten is het niet mogelijk om nadien nog bijkomende financiering aan te vragen, zelfs als er onverwachte noden opduiken. Probeer dus **vooraf zoveel mogelijk informatie te verzamelen** en je financiële noden zo nauwkeurig mogelijk in te schatten. Dat geldt ook voor de kosten rond de inclusie van jongeren met een beperking als je van plan bent hen actief te betrekken. Twijfel je over de mogelijke kosten of hoe je deze moet aanvragen? Neem dan contact op met de programma- of inclusiemedewerkers van JINT voor advies.

Financiële ondersteuning voor inclusie

In alle projectvormen binnen Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps kunnen kosten worden gedekt die verband houden met de individuele noden van jongeren met een beperking. Voorbeelden hiervan zijn: fysieke of communicatieve drempels wegnemen (bv. een toegankelijke bus, gebarentolk), de inzet van een persoonlijke assistent, hulpmiddelen huren, specifieke reisbenodigdheden of extra medische zorg, verzekeringskosten nodig voor het project, kosten voor een voorbereidend planningsbezoek, kosten om moeilijk bereikbare groepen te contacteren (bv. jongeren in een NEET-situatie of jongeren op het platteland), financiering van outreach-maatregelen of projectmateriaal toegankelijk maken.

Alle formats hebben een vergelijkbaar financieringsmechanisme:

➤ **Inclusiesteun op basis van unit costs:**

Voor elke deelnemer in een kwetsbare situatie (met uitzondering van groepsleiders, begeleiders en facilitatoren) kan je extra financiering aanvragen via een vast bedrag per deelnemer. Deze ondersteuning is niet beschikbaar voor Participatieprojecten of Solidariteitsprojecten. Binnen het European Solidarity Corps moet deze steun gelinkt zijn aan **versterkt mentorschap** (zie ➤ p. 37). Dat wil zeggen: voorbereiding, uitvoering en opvolging van op maat gemaakte acties om de participatie van jongeren in kwetsbare situaties te ondersteunen.

➤ **Inclusiesteun voor deelnemers (Erasmus+ Jeugd) / Uitzonderlijke kosten (European Solidarity Corps):**

➔ Binnen **Erasmus+ Jeugd** kun je 100% financiering aanvragen voor kosten die rechtstreeks verband houden met de drempels en noden van deelnemers uit maatschappelijk kwetsbare situaties (inclusief groepsleiders en facilitatoren) en hun begeleiders. Het doel is altijd om jongeren uit kwetsbare situaties op een volwaardige manier te kunnen laten deelnemen aan de activiteit(en). Dit omvat ook gerechtvaardigde reis- en verblijfskosten, op voorwaarde dat er voor deze deelnemers geen aanvraag gebeurt via de budgetcategorieën 'Reiskosten' en 'Individuele ondersteuning'. Alle kosten moeten onderbouwd worden door de aanvrager en goedgekeurd worden

door het Nationaal Agentschap. Ze worden in dat geval vergoed op basis van werkelijke kosten. De nodige bewijsstukken moeten bij het eindverslag gevoegd worden.

➔ Voor vrijwilligersprojecten binnen **het European Solidarity Corps** kun je ook 100% financiering aanvragen voor redelijke aanpassingen of investeringen in fysieke middelen, inclusief begeleiders. Deze kosten kunnen ook verbonden zijn aan versterkt mentorschap en, als de unit cost minder dan 80% van de werkelijke kosten dekt, in de plaats daarvan komen.

➤ **Aanvullende inclusiesteun op verzoek:** Ben je geaccrediteerd binnen Erasmus+ Jeugd of heb je een Kwaliteitslabel voor het European Solidarity Corps? Dan heb je de mogelijkheid om tijdens de uitvoering van je project **aanvullende inclusiesteun aan te vragen op basis van werkelijke kosten**. Bijvoorbeeld: je merkt dat de ondersteuning voor een jongere met een chronische aandoening meer kost dan

voorzien, of er neemt onverwacht een dove jongere deel waarvoor je een gebarentolk nodig hebt. In dat geval kun je tot 12 maanden na de start van het project nog een aanvraag indienen voor deze extra kosten.

Tip: Ben je niet zeker hoe je dit allemaal moet aanpakken? ➤ **Neem dan contact op met een van de stafmedewerkers van JINT.**

Specifieke opties voor implementatie: diverse formats voor diverse projecten

Erasmus+ Jeugd Groepsuitwisseling

- **Kortlopende projecten (5-21 dagen)** bieden een veilige en toegankelijke omgeving voor een eerste internationale ervaring. Jongeren kunnen bijvoorbeeld deelnemen met met een organisatie, een groep jongeren of een vriend(in) die ze al kennen. Voor sommigen in de groep kan de activiteit zelfs lokaal plaatsvinden.
- **Minder deelnemers nodig:** Bij Groepsuitwisselingen met enkel jongeren uit een maatschappelijk kwetsbare situatie wordt het minimumaantal deelnemers verlaagd tot 10.
- **Vorbereidende bezoeken** (zie ➤ p. 21) dragen bij aan de kwaliteit van het project door de planning en voorbereiding te vergemakkelijken. Zeker bij activiteiten met jongeren in kwetsbare situaties kan zo'n bezoek ervoor zorgen dat je beter kan inspelen op individuele noden. Een vertegenwoordiger van deze jongeren kan deelnemen aan het bezoek om bij te dragen

aan de voorbereiding en betrokken te zijn bij het ontwerp van de activiteit. Zo worden hun noden van bij het begin meegenomen. Een voorbereidend bezoek kan worden gefinancierd via unit costs. De noodzaak van het bezoek moet worden goedgekeurd door het Nationaal Agentschap.

Vrijwilligersprojecten binnen het European Solidarity Corps

- **Individueel vrijwilligerswerk op korte termijn** (2 weken tot 2 maanden) is een laagdrempelige manier voor jongeren in kwetsbare situaties om kennis te maken met vrijwilligerswerk. Ze kunnen daarna eventueel door-groeien naar een langetermijnproject (tot 12 maanden). In België kan je ook vrijwilligerswerk over de taalgrens doen ➤ **via Bel'J.**
- De actie Vrijwilligersteams biedt deelnemers de kans om samen vrijwilligerswerk te doen voor 2 weken tot 2 maanden. Dit is een veilige setting voor een eerste vrijwilligerservaring. Jongeren kunnen dit bijvoorbeeld doen met met een organisatie, een groep jongeren of een vriend(in) die ze al kennen. Voor sommigen kan de activiteit lokaal doorgaan. De meeste vrijwilligersprojecten kunnen **in het eigen land** plaatsvinden om deelname van jongeren in kwetsbare situaties te bevorderen.
- **Vorbereidende bezoeken** (zie ➤ p. 21) op de locatie van het vrijwilligerswerk worden sterk aanbevolen als er jongeren in kwetsbare situaties deelnemen. Ze helpen om op maat te werken. Een vertegenwoordiger van deze jongeren kan mee op bezoek

om te helpen bij de voorbereiding en hen actief te betrekken bij het ontwerp van de activiteit. Zo worden hun noden van bij de start meegenomen. Een voorbereidend bezoek kan worden gefinancierd via unit costs. De noodzaak van het bezoek moet worden goedgekeurd door JINT.

- **Versterkt mentorschap** kan worden gefinancierd om jongeren in kwetsbare situaties beter te begeleiden, bijvoorbeeld via stapsgewijze ondersteuning of frequentere contactmomenten.

Participatieprojecten Erasmus+ Jeugd en Solidariteitsprojecten binnen het European Solidarity Corps

- **Door jongeren gestuurde lokale activiteiten** maken het mogelijk om een eerste engagement op te doen in een vertrouwde context. Organisaties kunnen jongeren daarbij ondersteunen, bijvoorbeeld met administratieve zaken of bij het vinden van een coach (zie hieronder).
- **Flexibele parameters** (zoals duur, aantal deelnemers, type activiteit, thema's ...) maken dat projecten kunnen worden aangepast aan de specifieke noden van jongeren uit een maatschappelijk kwetsbare situatie.
- Jongeren die zich aanmelden als informele groep kunnen tot 12 dagen lang **begeleiding krijgen van een coach** tijdens de uitvoering van hun project. De kosten hiervoor kunnen gedekt worden met goedkeuring van het Nationaal Agentschap.

- **Kosten die verbonden zijn aan kansarme deelnemers** (in het European Solidarity Corps: leden van de aanvragende groep of, tot een bepaald maximum, de doelgroep van het project) en hun begeleiders worden gedekt op basis van werkelijke kosten. Die moeten gemotiveerd worden door de aanvrager en goedgekeurd worden door het Nationaal Agentschap.

Elk land en elk project is anders. Je Nationaal Agentschap zal bekijken of je aanvraag redelijk is, rekening houdend met de doelgroep waarmee je werkt. Leg duidelijk uit waarom je project nood heeft aan deze ondersteuning.

REFLECTIE

Bekijk je eigen projecten en denk na over wat je in deze gids hebt gelezen:

Welke extra financiële steun is nodig om inclusie en diversiteit in je jongerenproject waar te maken? Hoe kan je de individuele noden van deelnemers in een kwetsbare situatie ondersteunen, zodat iedereen gelijkwaardig kan deelnemen?

Meer info over Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps: Meer informatie over de financieringsmogelijkheden vind je in de programmagids van ➤ **Erasmus+ Jeugd** en in de gids van het ➤ **European Solidarity Corps**.

Referenties

autistica, n.v.t. ➤ **Het hosten van toegankelijke online evenementen, vergaderingen en webinars.**

➤ **Bel'J, n.v.t.**

Borderline Board Games Legacy, 2022.

➤ **The 4 headed monkey.**

Călăfăteanu, A. M., García Lopez, M.A., 2017. In Raad van Europa: T-Kit 8:

➤ **Sociale inclusie.**

Chupina, K, in ➤ **IJAB (red.), 2020: Bronnen: Factsheets, Activiteiten, Checklists. Hoe zet je een inclusief internationaal jongerenproject op?**

Chupina, K., 2020. In: IJAB (red.): VISION: INCLUSION. ➤ **Trainingsmodules: Hoe zet je een inclusief internationaal jongerenproject op, IJAB (red.).**

Chupina, K., 2012. In: Raad van Europa: COMPASS-handboek over mensenrechteneducatie voor jongeren:

➤ **Beperkingen en handicaps.**

Chupina, K., 2012. In: ➤ **Raad van Europa: Jongeren en Beperkingen.**

Coaching the shift, n.v.t.

➤ **Peer coaching in teams.**

Dadanides, S., 2018. ➤ **De reis van onze maskers 2017-2018.**

DARE DisAble the barRiErs, 2020. In: ➤ **DARE Digital Storytelling Handboek Empowerment! DARE Youth Peer Support Model**

De Ambrassade, n.v.t. ➤ **Energizers.**

De Ambrassade, n.v.t. ➤ **Jeugdwerkeffect.**

EFDS (Engelse federatie voor gehandicapten sport), 2015. ➤ **Meer mensen bereiken via inclusieve en toegankelijke communicatie.**

Erasmus+ Jeugd, n.v.t.

➤ **Participatieprojecten.**

Europese Commissie, n.v.t.

➤ **Erasmus+ programmagids.**

European Solidarity Corps, n.v.t. ➤ **Op-roepen tot het indienen van voorstellen.**

European Solidarity Corps, n.v.t.

➤ **Solidariteitsprojecten.**

Europees jongerenportaal, n.v.t.

➤ **Databank van door het Europees vrijwilligerswerk erkende organisaties.**

IJAB (red.), 2017. ➤ **Taalanimatie - de inclusieve manier.**

JINT, 2024. ➤ **Hoe maak je jeugdwerk toegankelijk voor jongeren met een beperking? Inspiratie uit Zwitserland.**

JINT, 2023. ➤ **Inclusiemeter.**

JINT, n.v.t. ➤ **Partnerzoek.**

JUGEND für Europa & SALTO Training & Cooperation, 2018. ➤ **One2one, supporting learning face-to-face.**

Invisible Beperkingen® Association (IDA), n.v.t. ➤ **Wat is een onzichtbare beperking?**

TED-talk, 2016. Kimberlé Crenshaw, Abby Dobson: ➤ **De urgentie van intersectionaliteit.**

Kreisau-Initiative, 2018. ➤ **Bruggen bouwen gaat Griekenland: Diversiteit.**

Kreisau-Initiative, 2017. ➤ **Perspectief Inclusie. Taal en communicatie in internationaal inclusief onderwijs.**

Léargas, 2004. ➤ **Richtsnoeren voor goede praktijken. Veiligheid van jongeren en groepsuitwisselingsprogramma's.**

National Youth Agency, 2024. ➤ **Voorbeeld risicoanalyse.**

National Youth Agency, 2024. ➤ **Template risicoanalyse.**

Nationaal Kinderbureau, 2017. ➤ **Fact-sheet 4 Drempels voor participatie.**

SALTO Youth, 2021. ➤ **Embracing Diversity.**

SALTO Youth, 2021. ➤ **Inclusie- en diversiteitsstrategie 2021-2027.**

SALTO Youth, 2020. ➤ **Gebruik je handen om vooruit te komen 2.0.**

SALTO Youth, 2016. ➤ **Youthpass Uitgevouwen - ook voor inclusiegroepen.**

SALTO Youth, 2022, vertaald door JINT, 2023. ➤ **Inclusie A tot Z.**

SALTO Youth, n.v.t. ➤ **Otlas Het hulpmiddel om partners te vinden.**

SALTO Youth, n.v.t. ➤ **SALTO informatiecentrum voor inclusie en diversiteit.**

SALTO Youth, n.v.t. ➤ **Strategic Partnership for Inclusion (SPI)**

SALTO Youth, n.v.t. ➤ **De Europese Trainingskalender.**

Sapin, K., 2013. ➤ **Essentiële vaardigheden voor de jeugdwerkpraktijk.**

Totter, E., 2020. In: IJAB (red.): ➤ **Trainingsmodules: Hoe zet je een inclusief internationaal jongerenproject op, IJAB (red.).**

VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een Beperking, 2006. ➤ **Preamble (5).**

WeThe15, n.v.t. ➤ **Instagram pagina.**

Youthpass, n.v.t. ➤ **Wat is Youthpass?**

Verder lezen:

DARE drempels wegnemen, 2020.

➤ **DARE Praktijkids voor Inclusie.**

IJAB (red.) 2020. ➤ **"Ja, laten we dit doen! - Maar hoe?" - Een geïllustreerd verhaal om inclusieve internationale projecten te organiseren.**

IJAB (red.), 2017. ➤ **VISION:INCLUSION - An inclusion strategy for international youth work** (inclusief veel links en verder leesmateriaal)

Auteur

Elżbieta Kosek is sinds 2013 projectcoördinator inclusie bij Kreisau-Initiative e.V. in Berlijn. Haar pad naar inclusief jeugdwerk begon in 2007, toen ze aan de slag ging bij het International Youth Meeting Center van de Poolse Krzyżowa Foundation for Mutual Understanding in Europe. Sindsdien coördineert en organiseert ze internationale inclusieve jongerenprojecten met jongeren van verschillende leeftijden, met en zonder beperking, en met uiteenlopende sociale, economische en educatieve achtergronden.

Tot haar belangrijkste projecten behoren de inclusieve internationale jongerenuitwisseling ➤ **Building Bridges** en het ➤ **International Inclusive Dance Festival**. Haar motto: hoe meer diversiteit, hoe beter.

Haar ervaring leert dat jongeren in zulke diverse groepen op verschillende manieren met elkaar in verbinding treden. Sociale verschillen worden in twijfel getrokken en perspectieven veranderen.

Daarnaast geeft Elżbieta ook vormingen aan jeugdwerkprofessionals rond inclusie en begeleidt ze facilitators en trainers die zich hierin willen verdiepen. Ze is co-auteur van verschillende publicaties over inclusie in internationaal jeugdwerk.

Reproductie van teksten en afbeeldingen is toegestaan op voorwaarde dat de bron en auteur worden vermeld.

De programma's Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps 2021-2027 zijn inclusiever dan ooit. Met gerichte financiële steun, nieuwe formats, eenvoudigere procedures en extra leer- en netwerkmogelijkheden, wordt het makkelijker voor jongeren die drempels ervaren om deel te nemen aan internationale projecten.

Deze gids **over inclusieve projecten met jongeren met een beperking** richt zich tot organisaties, jeugdwerkers en begeleiders die al ervaring hebben met Europese jongerenprojecten, maar nog niet vaak werkten met jongeren met een beperking of gezondheidsproblemen. Ze biedt ondersteuning om competenties te versterken en om stap voor stap te groeien naar inclusiever en diversiteitssensitiever jeugdwerk. Bovendien reikt het praktische inzichten aan over hoe je kan inspelen op de noden van jongeren met een beperking. Daarnaast nodigt de gids je uit om stil te staan bij de inclusiviteit van je eigen projecten en het potentieel te ontdekken van écht inclusieve trajecten voor jongeren met een beperking.

Je vindt in deze publicatie een beknopt overzicht van wat erbij komt kijken om inclusieve activiteiten te plannen, uit te voeren en op te volgen binnen projecten van Erasmus+ Jeugd en het European Solidarity Corps. De gids gaat daarbij dieper in op programmaspecifieke elementen zoals financiële ondersteuning voor inclusie. Een handige checklist helpt je om het overzicht te bewaren en niets belangrijks uit het oog te verliezen.

